

UNIVERSITY OF LAPLAND
LAPIN YLIOPISTO

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Jaana Tahvanainen

**YRITYSOMINAISUUKSIEN YHTEYS
TULOVEROTUKSEN ENNAKKOTIETOJEN
KYSYNTÄÄN**

Pro gradu –tutkielma
Taloustieteet/Laskentatoimi
Syksy 2013

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Yritysominaisuuksien yhteys tuloverotuksen ennakkotietojen kysyntään

Tekijä: Jaana Tahvanainen

Koulutusohjelma/oppiaine: Taloustieteet/Laskentatoimi

Työn laji: Pro gradu -työ_x_ Sivulaudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 77

Vuosi: Syksy 2013

Tiivistelmä: Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, onko tuloverotuksen ennakkotietoa hakevilla yhtiöillä yhteisiä tunnistettavia tekijöitä ja millainen yhteys yritysominaisuuksilla on ennakkotietojen hakemisessa. Tutkimus tarkastelee sitä, lisäävätkö tietyt yritysominaisuudet todennäköisyyttä hakea ennakkotietoa. Tutkimuksessa oletetaan, että ennakkotietojen hakeminen on osa verosuunnittelua. Tutkimus tehtiin Pohjois-Suomen yritysverotoimiston alueen ennakkotietoa hakeneista osakeyhtiöistä ja satunnaisotannalla poimituista osakeyhtiöistä. Aineistoon kuului 108 yhtiötä, joista 54 yhtiöllä oli ennakkotietohakemus ja 54 oli vertailuyhtiötä. Aineisto on vuosilta 2008 - 2009. Aineiston analysointiin on käytetty logistista regressioanalyysia ja herkkyysanalyysia.

Tulosten mukaan merkitseviksi ja ennakkotiedon hakemisen todennäköisyyttä lisääviksi yritysominaisuuksiksi nousivat koko, nettovarallisuus ja verot. Herkkyysanalyysissä kannattavuus nousi hakemisen todennäköisyyttä lisääväksi ominaisuudeksi. Ennakkotietoa haetaan strategisissa yritysjärjestelytilanteissa ja osakkaan veronalaiseen etuun tulkinnallisissa kysymyksissä. Tulokset tukevat väitteitä, että suurilla yhtiöillä on moninaisempia verotukseen liittyviä mahdollisuuksia käyttää ennakkotietomenettelyä verosuunnittelussa ja yhtiön suuri nettovarallisuus motivoi verosuunnitteluun. Lisäksi verosuunnittelulla vaikuttaa olevan yhteys korkeampaan kannattavuuteen. Ennakkotietoa hakeneilla vaikuttaa myös olevan edelleen käytettävissä taktisia verosuunnittelukeinoja, joka näkyy pienempänä suhteellisena välittömien verojen määränä.

Avainsanat: ennakkotiedot, verosuunnittelu, yritysjärjestelyt

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi_x_

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi__

(vain Lappia koskevat)

SISÄLLYS

Tiivistelmä

Sisällys

Taulukot

Lyhenteet

1 JOHDANTO	6
1.1 Johdatus aiheeseen	6
1.2 Aikaisemmat tutkimukset.....	7
1.3 Tutkimuksen tavoite ja tutkimusongelma	9
2 STRATEGINEN VEROSUUNNITTELU	11
2.1 Tilinpäätössuunnittelu	11
2.2 Verosuunnittelu	16
3.3 Yritysrakenteen suunnittelu	21
3.4 Yritysjärjestelytilanteet	24
3.4.1 Liiketoiminta- eli substanssikauppa.....	24
3.4.2 Omistuskauppa.....	25
3.4.3 Sulautuminen	26
3.4.4 Jakautuminen	28
3.4.5 Liiketoimintasiirto.....	30
3.4.6 Osakevaihto.....	31
3 VERONEUVONTA	33
3.1 Tilintarkastajien veroneuvontapalvelut.....	33
3.2 Ennakkotiedot osana veroneuvontaa.....	37
3.2.1 Ennakkotiedon hakeminen	38
3.2.2 Ennakkotietopäätöksen antaminen.....	40
3.2.3 Ennakkotietopäätöksen noudattaminen.....	42
3.3 Ennakkotietojen asiakysymykset	44
4 MENETELMÄT JA AINEISTO	47
4.1 Oletukset ennakkotietojen kysyntään vaikuttavista yritysominaisuuksista	47
4.2 Logistinen regressiomalli ja hypoteesit.....	52
4.3 Aineisto	54

5 TUTKIMUSTULOKSET	56
5.1 Aineiston kuvaus	56
5.2 Muuttujien välisiä korrelaatioita	59
5.3 Regressioanalyysin tulokset	62
5.4 Regressioanalyysin tulokset transformoidulla aineistolla	65
5.5 Mallin luokittelukyky	67
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	69
LÄHTEET	72

TAULUKOT

Taulukko 1. Muuttujien määrittelyt ja asetetut hypoteesit	53
Taulukko 2. Kuvailevia tilastotietoja yritysominaisuuksista (N=108).	57
Taulukko 3. Kuvailevia tilastotietoja yritysominaisuuksista transformoidulla aineistolla (N=108).	58
Taulukko 4. Hakemusten asiakysymysten sisältö (N=54).	59
Taulukko 5. Yritysominaisuuksien keskinäiset korrelaatiot (N=108).	61
Taulukko 6. Logistisen regressiomallin tulokset (N=108).	63
Taulukko 7. Herkkyysanalyysin tulokset (N=108).	64
Taulukko 8. Tulokset transformoidulla aineistolla (N=108).	66
Taulukko 9. Herkkyysanalyysin tulokset (N=108).	66
Taulukko 10. Mallin 4 luokittelukyky.	67
Taulukko 11. Mallin 5 luokittelukyky.	67

LYHENTEET

EVL	Elinkeinoverolaki 30.7.2004/717
KPL	Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336
OYL	Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624
TTL	Tilintarkastuslaki 13.4.2007/459
TVL	Tuloverolaki 30.12.1992/1535
VML	Verotusmenettelylaki 22.12.2005/1079

1 JOHDANTO

1.1 Johdatus aiheeseen

Kansainvälistyminen, kilpailun kiristyminen, yritysjärjestelyt ja ylikansallinen sääntely asettavat jatkuvia muutoshaasteita yritysten verosuunnittelulle. Verot ovat yritykselle kustannuseriä, joiden suunnittelu ja hallitseminen ovat tärkeä osa liiketoimintaa. Toisaalta verot ovat julkisen sektorin tulonlähteitä, joista säädetään verolakien avulla. Verotussäännöksiin ja niiden tulkintaan liittyy kuitenkin epävarmuutta, jonka vähentämiseksi yritykset voivat ostaa verokonsultointia ja käyttää ennakkotietomenettelyä.

Verosuunnittelun avulla yritykset pyrkivät selvittämään eri toimintavaihtoehtoihin liittyvät veroseuraamukset ja huolehtimaan siitä, että ne otetaan huomioon arvioitaessa vaihtoehtojen edullisuutta. Verosuunnittelulla pyritään estämään yritykselle aiheutuvia verotuksellisesti yllättäviä taloudellisia seuraamuksia. Kohteena voi olla yksittäinen tapahtuma tai kokonainen tapahtumien sarja, jonka läpivienti vie useita vuosia. Verovelvollinen voi käyttää verosuunnittelun apuna tilintarkastusyhteisöjen ja lakiasiantuntijoiden palvelutarjontaa.

Veroviranomaisten kanssa yritykset voivat käydä vapaamuotoisia keskusteluja osana normaalia verosuunnittelua sekä osana verotuksen oikeellisuuden varmistamista. Nämä keskustelut eivät kuitenkaan sido veroviranomaista eivätkä verovelvollista, sillä keskusteltaessa vapaamuotoisesti kaikki asiaan liittyvät tosiasiat eivät välttämättä ole esillä. Ennakkotiedon hakemisella vältetään tämä vapaamuotoisiin keskusteluihin liittyvä sitomattomuus. Ennakkotieto dokumentoi suunnitellun, antaa suunnitelmalle varmuutta ja tukee yhtiötä päätöksenteossa. Ennakkotietoa haetaan verovelvollisen näkökulmasta sellaisiin asioihin, joihin kohdistuu tulkinnallisuutta.

Tämä tutkimus pyrkii selvittämään, mitkä yrityskohtaiset tekijät ovat yhteydessä ennakkotietojen kysyntään. Tutkimuksessa tarkastellaan, onko hakijoilla joitain yhteisiä tunnistettavia ominaisuuksia, jotka vaikuttavat tuloverotuksen ennakkotietojen kysyntään. Ennakkotiedon hakeminen on näkyvä merkki yrityksen

pyrkimyksestä poistaa epävarmuutta, joka on osa liiketoimintaa. Yhteyden olemassaolo on kiinnostava niin laajemman strategisen suunnittelun näkökulmasta kuin myös kapeammin ajateltuna pelkän verosuunnittelun näkökulmasta. Tämä tutkimus tarjoaa mielenkiintoisen asetelman yritysten riskienhallintaan sekä verotusta suunnitteleville ja toimittaville tahoille.

1.2 Aikaisemmat tutkimukset

Yrityksen harjoittaman verosuunnittelun tärkeys on tunnistettu jo pitkään (Hoffman 1961). Vaikka verosuunnittelun käsite onkin saanut hieman toisistaan poikkeavia määritelmiä kirjallisuudessa (Mulligan 2008), perusajatukseltaan verosuunnittelulla pyritään vaikuttamaan yritykseltä ja sen omistajilta veroina perittävien varojen määrään ja veromaksujen ajoittumiseen (Järvenoja 2007). Verosuunnittelulla pyritään kartoittamaan suunnitelmiin sisältyvät riskit ja poistamaan tai minimoimaan ne (Myrsky & Linnakangas 2007: 35, Virtanen 2002: 71, Mulligan 2008: 40).

Verosuunnittelu voidaan organisoida monella tavalla ja veroneuvontaa voidaan saada suoraan veroviranomaiselta tiedustelemalla. Suomalaista ennakkotieto- ja ennakkoratkaisumenettelyä verosuunnittelun apukeinona on kuvannut Myrsky (2007). Lisäksi Ranta-aho (2007) on tutkinut tuloverotuksen ennakkotietojen sitovuutta verotuksessa. Annettuja merkittäviä ennakkotietopäätöksiä käsitellään vuosittain Verotus-lehdessä, ja yli puolet ennakkotiedoista koskee yritysjärjestelyjä, kuten sulautumista ja jakautumista (Rajamäki 2009: 273, Pykönen 2012: 399).

Veroneuvonnan lisäksi verosuunnittelua voidaan toteuttaa organisaation omana työnä tai käyttää verotukseen perehtyneiden konsultti- ja asiantuntijayritysten ostopalveluita. Beck, Davis ja Jung (1996) ovat kehittäneet veroneuvonnan kysynnästä teoreettisen mallin, jota he ovat testanneet tutkimuksessa kokeellisesti. Mallin mukaan veroneuvonnan kysyntää lisää i) veroneuvonnan kyky vähentää epävarmuutta verovelvollisen verovelan suuruudesta sekä ii) se missä määrin veroneuvonta vaikuttaa verovelvollisen verokohteluun. Mallissa verovelvollisella oli mahdollisuus valita veroviranomaiselle ilmoittamansa verotettavan tulonsa määrän. Valitessaan verotettavan tulonsa määrän alhaiseksi verovelvollinen altistuu verottajan langettamille sanktioille. Mallin mukaan verovelvollisen toiminta on

seurausta veroviranomaisen tekemän verotarkastuksen (post audit) todennäköisyydestä ja siitä aiheutuvista sanktioista. Mallin mukaan verovelvollisen veroriskille alttiina olevan pääoman määrän suuruus ja veroneuvonnan käyttö olivat yhteydessä alhaisempiin raportoituihin verotettaviin tuloihin ja veroihin. Veroriskin merkittävyys kasvatti veroneuvonnan kysyntää, sillä mallin kokeellisessa analyysissä havaittiin, että maksullisen veroneuvonnan kysyntä lisääntyi neuvottavan verovähennyksen merkittävyyden mukaan. Lisäksi kokeellisessa analyysissä havaittiin veroneuvonnan ylikysyntää, jota perusteltiin käyttäytymistieteellisillä argumenteilla. Tällöin ihmiset ylikuluttavat heidän omaa ennakkokäsitystään tukevia palveluita välttääkseen pettymyksen.

Tilintarkastuksen oheispalveluiden kysyntää käsittelevissä tutkimuksissa on usein yhdeksi kysyntää määritteleväksi tekijäksi otettu asiakasyrityksen verokonsultointi (Palmrose 1986, Francis 2006, Antle *et al.* 2006). Muita oheispalveluita ovat esimerkiksi liikkeenjohdon konsultointi-, riskienhallinta- ja yritysjärjestelypalvelut sekä corporate governance -palvelut. Verokonsultoinnin osuus saattaa olla hyvinkin suuri tilintarkastuksen oheispalveluja kokonaismäärästä. Esimerkiksi Francis (2006) on kuvannut, miten tilintarkastajien harjoittaman konsultoinnin osuus on kehittynyt 2000-luvulla yhdysvaltalaisissa pörssiyrityksissä. Verokonsultointia voidaan pitää merkittävimpänä yksittäisenä konsultoinnin muotona, sillä sen osuus vuonna 2005 oli 70 prosenttia kaikista tilintarkastuksen oheispalvelupalkkioista. Tilintarkastajien harjoittamaa asiakasyrityksen konsultointia on pidetty tilintarkastajien itsenäisyyttä uhkaavana tekijänä (Francis 2006).

Immonen (2011) on käsitellyt laajasti yritysjärjestelyjen verosuunnittelumahdollisuuksia ja keinoja muuttaa omistus- ja rakennejärjestelyjä. Myös Järvenoja (2007) sekä Leppiniemi ja Walden (2009) ovat käsitelleet yritysjärjestelyjä osana tilinpäätös- ja verosuunnittelua, mutta käsittelevät myös muita verosuunnittelumahdollisuuksia, kuten tuloksenjärjestelyä kuluvarastolla ja rahoitusrakenteella.

Tässä tutkimuksessa selvitetään, onko yritysominaisuuksilla yhteyttä ennakkotietoja hakemiseen. Toisin sanoen tutkimus voi mahdollisesti selventää ennakkotietoja hakevan yhtiön tyypillisiä ominaisuuksia. Yrityskohtaisten tekijöiden yhteydestä

tuloverotuksen ennakkotietojen hakemiseen ei ole tiettävästi tutkimuksia. Tällaisen voisi olettaa kiinnostavan sekä verosuunnittelua tekeviä yrityksiä että veroviranomaisiakin. Tutkimusta voidaan hyödyntää määrittäessä veroneuvontapalveluiden kysyntätekijöitä.

1.3 Tutkimuksen tavoite ja tutkimusongelma

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, onko tuloverotuksen ennakkotietoa hakevilla yhtiöillä joitain yhteisiä tunnistettavia tekijöitä ja millainen yhteys yritysominaisuuksilla on ennakkotietojen hakemisessa. Tutkimus tarkastelee sitä, lisäävätkö tietyt yritysominaisuudet todennäköisyyttä hakea ennakkotietoa. Tutkimuksessa oletetaan, että ennakkotietojen hakeminen on osa verosuunnittelua, ja asiaa tarkastellaan yrityksen verosuunnittelun näkökulmasta.

Taustalla vaikuttavia tekijöitä lähestytään Beck, Davis ja Jungin (1996) tutkimuksen pohjalta. Tutkimus olettaa, että ennakkotietojen kysyntä liittyy verovelan epävarmuuden suuruuteen, jonka ratkaisemiseksi yritys tarvitsee ulkopuolista apua. Tutkimuskysymystä voidaan lähestyä myös erilaisten oheispalveluiden kysyntään vaikuttavien tekijöiden kautta. Tilintarkastajien tarjoamia oheispalkkioita on tutkittu paljon (Palmrose 1986, Francis 2006, Antle *et al.* 2006) ja osa näistä tutkimuksista liittyy myös veroneuvontaan.

Tutkimuksessa käsitellään Pohjois-Suomen yritysverotoimistosta vuosina 2008 – 2009 haettuja osakeyhtiöitä koskevia tuloverotuksen ennakkotietoja. Tutkimuksen ulkopuolelle on jätetty muut veroviranomaiselta haettavat ennakkotiedot ja -ratkaisut kuten ennakkoperinnän ennakkoratkaisut. Tähän päädyttiin tutkimuskohteen aineiston rajallisuuden ja tutkimuksen aihe-alueen hallittavuuden vuoksi. Tutkimuskysymykseen on haettu ratkaisua logistisella regressioanalyysillä ja herkkyysanalyysillä.

Tutkimuksen toisessa luvussa syvennyttään yrityksen tilinpäätös- ja verosuunnitteluun, yritysrakenteen suunnitteluun sekä tarkastellaan yritysjärjestelytilanteita. Kolmannessa luvussa käsitellään tilintarkastajien veroneuvontapalveluita, ennakkotietomenettelyä osana veroneuvontaa ja

ennakkotietojen asiakysymyksiä. Neljännessä luvussa käsitellään tutkimuksessa tehdyt oletukset kysyntään vaikuttavista yritysominaisuuksista, logistinen regressiomalli ja asetetut hypoteesit. Viidennessä luvussa esitellään kuvaus aineistosta, muuttujien väliset korrelaatiot, regressioanalyysien ja herkkyysanalyysien tulokset sekä mallien luokittelukyky. Kuudennessa luvussa esitetään johtopäätökset ja jatkotutkimusmahdollisuudet.

2 STRATEGINEN VEROSUUNNITTELU

2.1 Tilinpäätössuunnittelu

Yrityksen suunnittelujärjestelmät voidaan jaotella strategisiin, taktisiin ja operatiivisiin suunnitelmiin. Strategisessa suunnittelussa esitetään yrityksen toimintalinjoista yleisnäkemyks eli se miten yrityksen tavoitteet ja päämäärät saavutetaan. Strateginen suunnittelu muun muassa selventää yrityksen tarkoituksen ja kehittää näkemystä yrityksen toimintaan vaikuttavista ulkoisista tekijöistä. Suunnittelussa valitaan tarvittavat keinot ja tehdään suunnitelmat strategian toteuttamiseksi. Strategiasta johdetaan tavoitteita pitkälle ja lyhyelle aikavälille, on kyse joko taktisesta tai operatiivisesta suunnittelusta. (Leppiniemi 2009: 43).

Yrityksen tavoitteeksi voidaan asettaa omistajan varallisuuden maksimointi. Tasetta voidaan kutsua vahvaksi, jos oman pääoman osuus on riittävällä tasolla (Mattila 2012: 1). Myös verotuksesta löytyy kannuste vahvan oman pääoman kehittämiseksi nettovarallisuuden muodossa. Voiton tuottaminen osakkeenomistajille on osakeyhtiölain (21.7.2006/624) 1 luvun 5 pykälässä todettu yhtiön toiminnan tarkoituksiksi, jos yhtiöjärjestyksessä ei sanota muuta. Yhtiön jaettavissa olevalla vapaalla omalla pääomalla voidaan muun muassa jakaa osinkoa, tehdä pääomanpalautus tai lyhentää pääomalainaa ja maksaa sille korkoa. Yhtiö voi jakaa varoja vahvistetun taseen mukaisen jaettavissa olevan vapaan oman pääoman verran (OYL 13:5), mutta niin, että yhtiön maksukykyisyys säilyy (OYL 13:2).

Yrityksen strategisen kehittämisen tavoitteet konkretisoituvat rahoitusbudjetissa. Keskeisiä rahoitusbudjetissa huomioitavia näkökulmia ovat tavoiteltu oman ja vieraan pääoman suhde (rahoitusrakenne) sekä kasvu-, kannattavuus- ja rahoitustavoitteiden yhteensovittaminen. Nämä näkökulmat ovat kiinteässä yhteydessä yrityksen riskien hallintaan ja siellä erityisesti liikeriskin hallintaa. Liikeriski voidaan jakaa edelleen ulkoiseen ja sisäiseen. Ulkoinen liikeriski koskee markkinoita ja yrityksen ympäristöä sekä siinä tapahtuvia yllättäviä muutoksia. Sisäinen riski on yrityksen sisäiseen toimintaan liittyvää, kuten joustavuuteen suhdannemuutoksissa tai johtamisen onnistuminen. Liikeriskiä pyritään hallitsemaan

muun muassa järjestämällä toimintoja, puskureita ja joustokohtia sekä vakuuttamalla. Liikeriskiä voidaan hallita myös luopumalla, jolloin mahdollinen voitonmahdollisuus joudutaan samalla uhraamaan. Riskien hallinnassa arvioidaan eri vaihtoehtojen todennäköisyyttä sekä yrityksen riskinkantokykyä. (Leppiniemi 2009: 46).

Rahoitusrakenteessa on kyse yrityksen vieraan ja oman pääoman suhteesta. Vieraan pääoman käytöllä lisätään yrityksen liikeriskistä aiheutuvaa tuloksen vaihtelua eli kannattavuuteen liittyvää riskiä. Velkaisuuden vaikutusta oman pääoman tuottoon kutsutaan vieraan pääoman vipuvaikutukseksi, joka on erilainen lasku- ja nousukaudella. Ottamalla lisää lainaa voidaan parantaa kannattavuuslukuja nousukaudella. Kun taas laskukaudella voimakas velkaantuminen voi pienentää yrityksen kannattavuuslukuja ja tulosta merkittävästi, sillä vieraaseen pääomaan liittyvät korkokulut on maksettava huolimatta yhtiön tulostilanteesta. (Kallunki & Niemelä 2012: 176).

Tilinpäätössuunnittelu on osa yrityssuunnittelua, joten siinä on huomioitava useita tekijöitä kuten verolainsäädäntö, yrityskuva ja omistajan omat tavoitteet. Tilinpäätös kiinnostaa erityisesti sijoittajia ja sen antaman informaation perusteella pyritään ennustamaan yrityksen tuleva taloudellinen menestys, vaikka tilinpäätös kuvaakin menestymistä tilinpäätösajankohtaan saakka. Yrityskuvassa on kyse tilinpäätöksen perusteella tehtävistä päätelmistä yrityksen taloudellisesta tilanteesta. Taloudellista tilannetta tarkastellaan usein kannattavuuden ja rahoituksen näkökulmasta. Lisäksi luottokelpoisuuden arvioinnissa lasketaan tunnuslukuja yrityksen arvon määrittämiseksi ja konkurssin ennustamiseksi. (Leppiniemi & Walden 2009: 20, Leppiniemi & Walden 2009: 319).

Yritysjärjestelyt ovat omistajien näkökulmasta merkittävä suunnittelukeino varojen jakamiseen. Yritysjärjestely on omistajan näkökulmasta onnistunut, mikäli sillä voidaan kasvattaa jakokelpoisia varoja ja erityisesti vapaan oman pääoman jakokelpoisia varoja. Vapaan oman pääoman lisääminen antaa omistajille enemmän mahdollisuuksia suunnitella itselleen verotuksellisesti edullista voitonjakoa. (Immonen 2012: 236).

Tilinpäätössuunnittelu on yleensä pitkän aikavälin suunnittelua, sillä sekä kirjanpitolain (30.12.1997/1336) 3 luvun 3 pykälän yleisten periaatteiden mukaan ja neljännen direktiivin (2003/51/EY) 31 artiklan mukaan on noudatettava johdonmukaisesti jatkuvuuden periaatetta menettelytavoissa tilikaudesta toiseen. Menettelytapojen muuttaminen on mahdollista, mutta ei ilman taloudellisia perusteita. Tosin suunnitellut ja toteutetut asiat voivat olla itsessään lähes peruuttamattomia niihin liittyvän suuren taloudellisen kustannuserän vuoksi, joten muutoksiin ei käytännössä ole mahdollisuuksia (Leppiniemi & Walden 2009: 191). Tilinpäätössuunnittelulle tuo omat riskinsä myös lainsäädännön muutokset, joiden ennakointi tuottaa ongelmia. Tilinpäätössuunnittelun tavoitteena voi olla myös tietojen paremman saannin järjestäminen kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä (Leppiniemen & Waldenin 2009: 18-19). Lisäksi tilinpäätöksen esittämistavan valinta, onko avoin tai liikesalaisuuksia varjeleva, tai miten näytettävä tulos mitoitetaan, voi olla suunnittelun kohteena.

Tilinpäätöksen ensisijainen tavoite on informaation antaminen tapahtuneesta. Informaatiota annetaan kirjanpitovelvollisen tilinpäätöspäivän taloudellisesta asemasta ja tilikauden tuloksen muodostumisesta säädetyn kirjanpitolain (1336/1997) 3 luvun 1 ja 2 § mukaan. Myös IFRS:n yleisten perusteiden mukaan tilinpäätöksen perustekijöitä ovat taloudellisen aseman määrittäminen ja tuloksen kuvaaminen (Haaramo & Rätty 2009: 84). Keskeiset tilinpäätöksen antaman informaation käyttäjät ovat omistajat, sijoittajat, yrityksen johto, työntekijät, rahoittajat, tavarantoimittajat, asiakkaat ja viranomaiset (Niskanen & Niskanen 2003: 13). Tilinpäätössäännökset antavat pohjan vähimmäisinformaatiolle sidosryhmien käytettäväksi, mutta ryhmien erilaisia käyttötarpeita ei niissä huomioida (Leppiniemi & Walden 2009: 14).

Suomessa kirjanpito ja verotus ovat yhteydessä toisiinsa vahvasti (Andersson *et al.* 2009: 791, Seppälä 2012: 61). Hyvin tehdyssä suunnittelussa on huomioitu taloudelliset tapahtumat seurauksineen sekä tilinpäätöksessä että verotuksessa. (Leppiniemi & Walden 2009: 17, Seppälä 2012: 61). Verosäädökset sitovat omalla tavallaan kirjanpito- ja tilinpäätössuunnittelua, sillä muuan muassa verotuksessa poistoina ei hyväksytä suurempaa määrää kuin mitä kirjanpidossa on vähennetty. Kirjanpito- ja tilinpäätösratkaisujen tekeminen piittaamatta lainkaan verosäädöksistä

voi johtaa Leppiniemen ja Waldenin (2009: 73) mukaan veroseuraamusten hallitsemattomaan kasvuun.

Kirjanpidon ja verotuksen tiiviin yhteyden takia useimmat tuloksenjärjestelykeinot ovat käytettävissä vastaavalla tavalla tilinpäätöksen suunnittelussa kuin verosuunnittelussa. Kuluvarasto voidaan ryhmitellä sen mukaan, vaikutetaanko tuloksen määrään tuotto- vai kulupuolella ja sen mukaan, onko kyse laajuus- vai jaksotusongelmasta. Laajuus tarkoittaa sitä, mikä on veronalaista tai vähennyskelpoista ja jaksotus sitä, milloin erä on veronalainen ja milloin vähennyskelpoinen. (Leppiniemi & Walden 2009: 325).

Kuluvarasto kattaa suurimman osan mahdollisuuksista, joilla voidaan vaikuttaa veronalaisen voiton ja tilinpäätösvoiton määrään. Kuluvaraston ulkopuolelle jää yleensä kuitenkin strateginen verosuunnittelu kuten yritysmuodon valinta, omistuspohjan muuttaminen, sijaintipaikan ja toimialan valinta sekä konsernirakenteen suunnittelu. (Leppiniemi & Walden 2009: 325).

Tuloksenjärjestelyä voidaan tehdä kuluvarastolla, joka nojautuu suurelta osin jaksotus- ja arvostusratkaisuihin. Kuluvarasto on suurimmillaan uusissa ja kasvavissa yrityksissä, mutta pienentyy kasvun hidastuessa. Kuluvarasto voidaan jakaa kolmeen eri ryhmään kulujen syntyperän perusteella: 1) yrityksen automaattinen kuluvarasto, 2) hankittavissa oleva kuluvarasto ja 3) käytännössä tavoittamattomissa oleva kuluvarasto. (Leppiniemi & Walden 2009: 321-322, Tomperi 2005: 185-186).

Kuluvaraston sisältö on suppeampi tilikauden päätyttyä kuin tilikauden aikana, sillä liiketapahtumien määrää ei voida enää siinä vaiheessa muuttaa. Useimpien tulojen ja menojen kirjaamisessa ei ole harkinnanvaraa tilikauden päätyttyä. Tilikauden aikana tulokseen voidaan vaikuttaa laajasti ostamalla, myymällä, ajoittamalla kampanjoita tai muuttamalla toimitusaikoja. Kuluvaraston käytettävyyttä säätelevät myös tilinpäätöksen yleiset laadintaperiaatteet ja laadintamenetelmät, jotka edellyttävät johdonmukaisuutta tilikaudesta toiseen. Kun valinta on kerran tehty, on sitä noudatettava jatkuvasti. Operatiivisessa tilinpäätössuunnittelussa suunnitteluvaraa on kuitenkin tilinpäätössiirroissa, vapaaehtoisissa varauksissa ja poistoerossa. (Leppiniemi & Walden 2009: 321)

Kuluvarastolla on merkitystä tilinpäätöshetkellä ja kuluvaraston käyttäminen on suorassa suhteessa varaston käyttäjän kekseliäisyyteen, riskinottoon sekä lainsäädännön tuntemukseen. Kuluvarasto perustuu erilaisille suunnitelmille, jotka peilaavat ympäristöä ja mukautuvat muuttuviin olosuhteisiin. Osa tuloksenjärjestelykeinoista syntyy yritykselle luontaisesti liiketoiminnassa, tällöin puhutaan automaattisesta kuluvarastosta. Osa tuloksenjärjestelykeinoista edellyttää yritykseltä toimenpiteitä ja tällöin on kyse potentiaalisesta kuluvarastosta. (Leppiniemi & Walden 2009: 322).

Potentiaalista kuluvarastoa ovat myös tulojen lykkääminen, jo päätettyjen menojen jouduttaminen tai uusien menojen synnyttäminen. Näiden toteuttaminen ratkeaa yleensä kannattavuus- ja rahoitusnäkökohdista. Potentiaalisen kuluvaraston hankinta vaatii yleensä taloudellisia panostuksia kuten investointeja. Investointien käyttäminen vaatii kuitenkin laajempaa tarkastelua, sillä ne voivat olla itsessään kannattamattomia tai ne voivat olla yrityksen saavuttamattomissa niiden vaatiman puuttuvan rahoituksen vuoksi. (Leppiniemi & Walden 2009: 324).

Tilinpäätössuunnittelun yhteydessä puhutaan myös kriittisestä ja ei-kriittisestä tilinpäätöstilanteesta. Kriittisestä tilanteesta on kyse, kun tilinpäätäjällä ei ole riittävästi keinoja saavuttaa tavoitetulosta. Ei-kriittisessä tilanteessa tavoitetulokseen on päästy ja tällöin ei ole käytetty kaikkia käytettävissä olevia tuloksenjärjestelykeinoja. Tilinpäätöksen kriittisyyttä voidaan tarkastella myös tuloksennäyttämisen näkökulmasta, jolloin kriittisessä tilanteessa tulosta ei ole pystytty näyttämään halutun suuruisena. (Leppiniemi & Walden 2009: 323, Tomperi 2005: 183-185).

Verotuksen näkökulmasta tilanne on kriittinen, kun investointien tuottama voitto tulee näkyviin. Tällaisessa tilanteessa tuloksenjärjestelykeinot ovat loppuneet kesken. Ei-kriittisessä tilanteessa taas kuluvarastoa on käytettävissä sopivasti, joten investointien tuotto tulee näkyviin sen suuruisena kun yritys on halunnutkin. (Leppiniemi 2009: 193).

Tilinpäätöksen tuloksenjärjestely voidaan ryhmitellä myös tuloksentasaukseen, tuloksen parantamiseen tai pienentämiseen. Tuloksentasaus tilanteessa yritys pyrkii antamaan vaikutelman tasaisesti tulontuottokyvystä tilikaudesta toiseen. Tuloksentasaukseen ryhdytään usein rahoittajien vuoksi, jolloin halutaan näyttää vakaasti toimeentulevalta, riskittömältä yritykseltä. Tulosta tasataan siirtämällä kirjanpidollisia eriä tilikaudelta toiselle, tasaten samalla tilinpäätöksen tuloksen heilahteluja. Tuloksen parantamisen tai suurentamisen taustalla voivat olla tulokseen sidotut sopimukset kuten bonuspalkkaus, optio-ohjelmat, sopimusvakuudet (kovenantit) ja osakeannit. Tuloksen pienentämiseen voidaan ryhtyä verorasituksen pienentämiseksi tai johdon yritysosto tilanteessa, jolloin tulosta pienennetään kauppahinnan alentamisen vuoksi. (Niskanen & Niskanen 2003: 223–224).

Tuloksen pienentämiseen voivat johtaa myös poliittiset syyt, jolloin pyritään välttämään hyvän tuloksen näyttämistä (Scott 2009: 288). Tällöin taustalla voi olla tilanne, jossa yritys on nostanut hintoja ja kuluttajien näkökulmasta tilanne on paheksuttava. Hyvän tuloksen näyttämisen pelätään johtavan tällaisissa tilanteissa veronkorotuksiin tai muihin rajoitteisiin.

2.2 Verosuunnittelu

Verosuunnittelussa on Immosen (2011: 15) mukaan olennaista nähdä liittymät liiketaloudelliseen tavoitteenasetteluun, jolloin sen tulisi tukea liiketoimintaa, parantaa kannattavuutta, tehokkuutta ja tuottavuutta. Sillä verotuksellisesti paras vaihtoehto ei välttämättä ole kokonaistaloudellisesti paras ratkaisu (Sääski Keskitalo 2012: 95). Verosuunnittelu lähtee tarpeesta ennakoida suunnitellun toimenpiteen verokohtelu ennen toimiin ryhtymistä ja tavoitteena on tuoda esille verojen vaikutus eri aikavälin suunnitelmiin (Leppiniemi & Walden 2009: 17, Myrsky & Linnakangas 2007: 35, Torkkel 2007: 37, Virtanen 2002: 71, Mulligan 2008: 40). Kaikilla verovelvollisilla ei kuitenkaan ole mahdollisuuksia tai tarvetta suunnitella veroja, kun taas toisessa ääripäässä ovat ne verovelvolliset, joilla verosuunnittelu on sidottu tiukasti taloushallinnon päätöksentekoon (Sääski Keskitalo 2012: 94).

Verosuunnitteluun voi liittyä varovaisuuden periaate erittäin vahvana (Sääski Keskitalo 2012: 95). Verosuunnittelulla pyritään kartoittamaan suunnitelmiin

sisältyvät riskit ja poistamaan tai minimoimaan ne. Tavoitteet suunnittelussa voivat olla monentasoiset, mutta yleisesti ottaen tavoitteena on estää verohaittoja ja ennakoimattomien verotustilanteiden syntymistä. Verosuunnittelulla usein kuitenkin käytännössä tarkoitetaan verojen minimointia ainakin pitkällä aikavälillä (Hoffman 1961: 274, Myrsky 2007: 733).

Verosuunnittelua voidaan pitää epäonnistuneena, jos vaadittua tulkintaa tai menettelyä ei hyväksytä verotuksessa (Sääski Keskitalo 2012: 95). Verotus yksistään ei voi kuitenkaan ohjata yhtiön toimintaa, joten päätöksenteossa on huomioitava liiketoiminnalliset realiteetit ja myös muu lainsäädäntö kuten yhtiölain-, kirjanpitolain- ja toimialakohtainen erityislainsäädäntö (Mulligan 2008: 311, Sääski Keskitalo 2012: 97, Torkkel 2007: 39).

Verosuunnittelun ja veronkierron välinen rajanveto voi olla vaikeaa, vaikka verotusmenettelylain 28 § sisältää veronkierron määritelmän (KPMG 2005: 68). Yritysjärjestelyihin sovelletaan verotusmenettelylain 28 §:n lisäksi myös elinkeinoverolain 52 h §:ä ratkaistaessa verosuunnittelun ja veronkierron rajanvetoa (Knuutinen 2012: 183). Lainsäädäntöön ei kuitenkaan sisälly jokaista erityistä tilannetta koskevaa säännöstöä, ja yritykset joutuvat tekemään verotukseen liittyviä ratkaisuja tietämättä aina tarkkaan seurauksia (Virtanen 2002: 15). Yleensä voidaan kuitenkin todeta, että veronkiertotilanteessa oikeat liiketoiminnalliset syyt puuttuvat tai tilanteessa on käytetty tavanomaisesta poikkeavia menettelyjä (Knuutinen 2012: 6). Epäonnistunut verosuunnittelu voidaan tulkita veron kiertämiseksi, mutta onnistunut verosuunnittelu johtaa säästämiseen veroissa ja suunnittelu on lainmukaista (Torkkel 2007: 37).

Itse verolainsäädännön keskeisin tavoite on verotettavan tulon ja nettovarallisuuden selvittäminen. Verolainsäädäntö ei siis pyri laajan informaation antamiseen toisin kuin tilinpäätössäännökset, tosin verotuksen pohjaksi tarvitaan luotettavaa kirjanpitoa ja ilmoitusvelvollisuuden täyttämistä. (Leppiniemi & Walden 2009: 14).

Scholes ja Wolfson (1992) ovat tunnistaneeet kolme erilaista verosuunnittelutyyppiä: 1) tulon muuntaminen toisen tyyppiseksi esimerkiksi ansiotulosta pääomatuloksi, 2) verotettavan tulon siirtäminen toiseen yhtiöön esimerkiksi korkeammin

verotettavasta yhtiöstä alhaisemmin verotettavaan yhtiöön sekä 3) tulon siirtäminen ajanjaksolta toiselle ajanjaksolle. Näissä tilanteissa verosuunnittelu on heidän mukaansa hyväksyttävää vain, jos tilanteessa on liiketaloudellisia perusteita. Perusteiden puuttuminen voi johtaa hyvin epäedulliseen kohteluun veroviranomaisen taholta (Knuutinen 2012: 6, Mulligan 2008: 45).

Verosuunnittelun aikajänteen näkökulmasta voidaan Myrskyn (2007: 733) sekä Leppiniemen & Waldenin (2009: 143) mukaan puhua yritysverotuksen osalta strategisesta, taktisesta ja operatiivisesta verosuunnittelusta. Luokittelu kertoo sen tavan, jolla yritys voi saavuttaa pitkän ja lyhyen aikavälin tavoitteensa ja miten toiminta organisoidaan sekä tehtävät ja vastuut jaetaan. Verosuunnittelu voidaan myös jakaa (KPMG 2005: 68) verosuunnitteluun tilikauden aikana, verosuunnitteluun erityisjärjestelyissä ja verosuunnitteluun tilinpäätöshetkellä. Elgood *et al.* (2005) ovat tutkineet verosuunnittelua veroriskien hallinnan näkökulmasta. Heidän mukaansa tärkeimmät hallittavat alueet ovat ulkomaiseen tytäryhtiöön liittyvä operatiivinen riski (esimerkiksi siirtohinnoittelukysymykset), paikallisen verolainsäädännön noudattamisriski (esimerkiksi veroilmoitukseen perustuvien verojen, lähdeverojen, arvonlisäverojen ynnä muiden paikallisessa verolainsäädännössä edellytettyjen verojen maksu) ja paikallisen tytäryhtiön tuloksenlaskentariski (esimerkiksi paikallisten tuloksenlaskentasäännösten ja konsernin tuloslaskentakäytäntöjen väliset jännitteet).

Leppiniemen ja Waldenin (2009: 143) mukaan strateginen suunnittelu tarkoittaa yleensä lähes peruuttamatonta tapahtumaa, jolloin tehokas katuminen tai uudelleen suuntautuminen on vaikeaa. Verostrategisia valintoja ovat tavallisesti yritysmuotoa ja yritysrakennetta koskevat valinnat, esimerkkinä kysymykset toimitaanko yhtenä yrityksenä, konsernina vai yritysryhmänä. Lisäksi yritysjärjestelyt kuten sulautuminen, jakautuminen, liiketoimintasiirto, osakevaihto, yrityskauppa sekä yrityksen lopettaminen ja saneeraaminen ovat strategisia valintoja. Yritysjärjestelyjen pitäisi olla myös osa liiketoiminnan strategista keinovalikoimaa, jolloin niillä voi olla riittäviä liiketaloudellisia perusteita, joita edellytetään veronkiertämisen säännösten soveltamisen välttämiseksi (Immonen 2011: 15, Sääski Keskitalo 2012: 96).

Taktinen verosuunnittelu esittää ne asiat, joilla suunnittelukauden tavoitteisiin voidaan päästä. Yleensä kysymys on kirjanpidon ja verotuksen tavoitetuloksesta, joka on edellytys halutulle toimenpiteelle. Toimenpiteet liittyvät usein omistajan talouteen eli omistajan työsuhde, osingonjako sekä sen jakautuminen ansio- ja pääomatuloksi, yrityksen ja omistajan väliset toimet kuten vuokrasuhde tai omien osakkeiden hankkiminen, tilikauden muuttaminen tai investointien ajoittaminen. Taktista verosuunnittelua on myös pääomalainan koron ja lyhennyksen maksaminen, sillä se edellyttää tiettyä oman pääoman rakennetta. Taktiset suunnitelmat voidaan muuttaa nopeasti ja ilman, että sillä on suurempia vaikutuksia yrityksen toimintaa. (Leppiniemi & Walden 2009: 145).

Operatiivisessa verosuunnittelussa on kyse siitä, että yritys huomioi viimeisimmän lainsäädännön ja oikeuskäytännön juoksevassa toiminnassa ja tilinpäätöstä laatiessaan sekä toimii oikein. Tämä edellyttää yritykseltä järjestelmällistä lainsäädännön ja toimintaympäristön seurantaa sekä jatkuvaa kouluttautumista. Seurannalla saadaan impulsseja taktiselle ja strategiselle verosuunnittelulle sekä voidaan tarkastaa suunnitelmia. (Leppiniemi & Walden 2009: 145).

Verosuunnittelulla pyritään estämään yllättävien verotulkintojen ja verolainsäädännön muutosten aiheuttamia veroriskejä. Ennustettavuuden kannalta ongelmaa aiheuttaa erityisesti lainsäädännössä jatkuvasti tapahtuvat muutokset. Sillä erilaisten toimenpiteiden vaikutukset voivat ulottua usealle vuodelle ja lainsäädäntö voi muuttua tuon ajan kuluessa. Lainsäädäntö ei myöskään aina pysy taloudellisen kehityksen perässä. Kun verolainsäädäntö perustuu monin kohdin yleissääntöksiin, oikeuskäytännöllä on suuri merkitys säännösten soveltamisalojen rajojen määrittelyssä. Tulkintojen vakiintumiseen lainsäädännön muuttuessa voi kulua pitkiäkin aikoja. EU-ympäristö saattaa myös tuottaa yhä uusia yllätyksiä. Lisäksi kansainväliset verokysymykset aiheuttavat usein ongelmia. (Myrsky & Linnakangas 2007: 35, Torkkel 2007: 38, Mulligan 2008: 319).

Verosuunnittelua voidaan Torkkelin (2007: 38) mukaan tarkastella verosuunnittelun työkalupakin näkökulmasta. Verosuunnittelun työkalupakki koostuu kirjoitetusta laista ja sen julkaistusta tulkintakäytännöstä. Eri vaihtoehtoja arvioidaan työkalupakin avulla ja etsitään näin yhtiön kannalta paras vaihtoehto. Lisäksi

Torkkelin mukaan on olemassa useita innovatiivisia verosuunnitteluideoita, jotka perustuvat *e contrario* -laintulkintaan. *E contrario* tarkoittaa sitä mitä tapahtuu, jos laissa säädetyt soveltamisedellytykset eivät toteudu tarkasteltavassa yksittäistapauksessa.

Verosuunnittelun käsitteeseen ei välttämättä liity vaatimusta pienimpien verojen vaihtoehdon valinnasta. Tavoitteena voi olla ennakoida miten suunnitellut toimenpiteet, kuten investoinnit, vaikuttavat yrityksen verotukseen (Myrsky 2007: 733, Leppiniemi & Walden 2009: 19). Verosuunnittelulla voi luonnollisesti olla myös muitakin tavoitteita. Leppiniemen ja Waldenin (2009: 19) mukaan verosuunnittelulla etsitään menettelytapoja, joilla voidaan päästä tavoitteeseen mahdollisimman edullisin verokustannuksin ja säädellen veron maksuajankohtaa. Lisäksi verosuunnittelulla voidaan tehdä yrityksen rakenteeseen sellaisia ratkaisuja, jotka antavat yritykselle liikkumavaraa verotettavan tulon ja nettovarallisuuden laskemisessa. Yrityksen rakenteita voidaan muuttaa myös verolainsäädännön ja verotuskäytännön joustavan huomioimisen vuoksi.

Perinteisenä tavoitteena verosuunnittelussa on ollut yrityksen verotettavan tuloksen laskeminen. Tämä ei kuitenkaan riitä, jos myös omistaja huomioidaan verosuunnittelussa. Tällöin on asetettava tavoitteita myös nettovarallisuuden laskemiseen, sillä omistajalle jaettu osinko verotetaan joko ansio- tai pääomatulona ja osingon verotukseen vaikuttaa yhtiön nettovarallisuuden määrä (Leppiniemi & Walden 2009: 41).

Nettovarallisuuden osalta verosuunnittelun kohteena voivat olla kaikki tase-erät sekä kiinteistöjen ja arvopapereiden nettovarallisuuden laskennassa käytettävät vertailuarvot ja verotuksessa poistamattomat hankintamenot. Nettovarallisuutta lisättäessä pyritään tekemään varallisuusarvoa sisältäviä aktivointeja taseeseen esimerkiksi aineettomista hyödykkeistä. (Leppiniemi & Walden 2009: 49).

3.3 Yritysrakenteen suunnittelu

Yrityksen omistus- ja organisaatorakenne voi olla tarkoitukseen sopimaton ja vaarantaa jopa kilpailuaseman, jolloin rakenteiden muuttaminen on tarpeen. Rakenteiden muuttamista voidaan nimittää yritysjärjestelyiksi. Omistuksen vaihtuminen ja verosubjektin muuttuminen ovat yritysjärjestelyjen kannalta avaintekijöitä. Immosen (2011: 1) mukaan omistusrakenteella tarkoitetaan omistuksen jakautumista ja omistajien oikeudellista muotoa. Kun taas organisoitumisessa on kyse yritysten lukumäärästä, konsernisuhteista ja omistuksenjärjestelyistä.

Yritysjärjestelyt perustuvat jatkuvuusperiaatteeseen ja ne voidaan tietyissä oloissa toteuttaa veroneutraalisti elinkeinoverolainsäädännön yritysjärjestelysäännöksiä noudattamalla. EVL 52 §:n tarkoituksena on lieventää liiketaloudellisessa intressissä toteutettavien yritysjärjestelyiden verokynnyksiä ja näin parantaa yritystoiminnan kilpailukykyä Euroopan yhteisön alueella (Leppiniemi & Walden 2009: 456). Yritysjärjestelyjen vero-oikeudellisena ajatuksena on poikkeaminen normaalista hyödykkeen luovutukseen liittyvästä verokohtelusta (Immonen 2011: 9). Mikäli yritysjärjestelyyn on kuitenkin ryhdytty yksistään tai pääasiallisesti tarkoituksena veronkierto tai verotuksen välttäminen sovelletaan veronkiertosäännöksistä EVL 52 h §:ää.

Yritysjärjestelyjä voidaan käyttää yksittäisenä toimena, mutta usein niitä käytetään ja ne ovat tehokkaampia yhdistettyinä useaksi peräkkäiseksi toimeksi, jolloin niitä sanotaan sarjatoimiksi (Immonen 2011: 13). Sarjatoimissa näkyy yritysjärjestelykeinojen joustava käytettävyys yritys- ja omistusrakenteiden muutoksissa (Immonen 2011: 15). Ennen kauppaa voidaan tehdä myyjän taholta esimerkiksi liiketoimintasiirto tai jakautuminen sekä ostajan taholta kaupan jälkeen sulautuminen tai purkaminen (Immonen 2011: 18). Sarjatoimia tarkastellaan kokonaisuutena ja kokonaisuudelle tulisi olla olemassa liiketaloudellinen peruste, muutoin on vaarana veronkiertosäännösten soveltaminen (Sääski Keskitalo 2012: 626). Veronkiertotilanteissa yritysjärjestelyn jälkeen tehdään usein nopealla aikataululla uusi järjestely, jolla etu realisoidaan ilman veroja omistajalle. Varsinainen aloittava toimi voi olla hyväksyttävä, kuten jakautuminen, mutta sitä

seuraava purkaminen voi aiheuttaa veronkiertosäännösten soveltamisen (Knuutinen 2012: 188).

Yritysjärjestelyissä on kyse strategisesta verosuunnittelusta. Yritysjärjestelyihin liittyy suuria taloudellisia intressejä ja yritysjärjestelyihin liittyvä sääntely on tulkinnanvaraista. Yritysjärjestelyjen verosuunnittelu on siten erittäin monimuotoista. Verosuunnitelmien verovarmuus pitäisi pystyä ennakoimaan niin hyvin kuin mahdollista taloudellisen päätöksenteon perusteeksi. Käytännössä asiaan haetaan varmistus ennakkotiedolla tai ennakkoratkaisulla. (Immonen 2011: 9).

Yritysjärjestelyjä voidaan Immosen (2011: 13) mukaan tarkastella vertikaalisessa ja horisontaalisessa suhteessa. Vertikaalisessa suhteessa tehdystä järjestelystä on kyse esimerkiksi purettaessa konserni emoyhtiön ja tytäryhtiön välisellä fuusiolla tai purettaessa tytäryhtiö emoyhtiön haltuun. Konserneja taas voidaan muodostaa liiketoimintasiirroilla tai osakevaihdolla. Horisontaalisessa suhteessa tehdystä järjestelystä on kyse esimerkiksi kun jakautumisella hajautetaan yhtiökokonaisuus erillisiksi yhtiöiksi samojen omistajien omistukseen.

Useana yrityksenä toimiminen tuo sellaisia etuja, joita yhtenä yrityksenä toimien ei ole täysimääräisesti mahdollista saada. Toisaalta useana yrityksenä toimiminen aiheuttaa kustannuksia muun muassa kirjanpidon järjestämisestä. Lisäksi törmätään usein siirtohinnoitteluongelmiin ja voitonjakoon voi liittyä sellaisia rajoitteita, joita yhtenä yrityksenä toimittaessa ei olisi. Toisaalta riskienhallinnan kannalta useana yrityksenä toimiminen voi olla perusteltua varsinkin uuteen toimintaan ryhdyttäessä. Tällöin yksittäisen yrityksen riskit eivät vaaranna koko yritysryhmää. Yrityksen onnistumisen mittaamisessa on yhden yrityksen raportointi ja siihen reagointi helpommin ja nopeammin järjestettävissä kuin usean yrityksen. Lisäksi useana yrityksenä toimiminen mahdollistaa monia verotukseen ja tilinpäätöksen rakenteeseen vaikuttavia toimenpiteitä kuten konserniavustukset ja sulautumiset, jotka eivät ole mahdollisia yhtenä yrityksenä toimittaessa. (Leppiniemi & Walden 2009: 453 - 455).

Omistajalle itselleen erillisinä yhtiöinä toimiminen voi olla oman verosuunnittelun kannalta perusteltua Leppiniemen ja Waldenin (2009: 455) mukaan.

Osakkeenomistaja saa itselleen suoraan myyntihinnan myydessään omistamansa yhtiön osakkeet. Toisaalta Sääski Keskitalon (2012: 101) mukaan konsernimuodossa toimiminen on luovutustilanteessa omistajalle houkutteleva vaihtoehto käyttöomaisuusosakkeiden luovutusten verovapauden vuoksi. Tällöin luovutushinta saadaan kanavoitua verovapaasti yhtiöön ja edelleen jaettua ainakin osittain verovapaan osingon muodossa omistajille.

Yritysrakenteen suunnittelu ja muuttaminen on joustavampaa, jos toimintaa harjoitetaan juridisesti erillisinä ja itsenäisinä tilinpäätöksen raportoivina yrityksinä (Leppiniemi & Walden 2009: 454). Toimintoja voidaan organisoida erillisiksi osakeyhtiöiksi, jolloin sitten toimintoa myydessä voidaan valita joko osakkeiden tai liiketoiminnan myynnin väliltä. Nämä yrityksen harjoittaman liiketoiminnan tai toimintaan sitoutuneen omaisuuden erilaiset luovutukset luokitellaan myös yritysjärjestelyiksi (Immonen 2011: 9). Yritysjärjestelyjen tulisi olla hyvin suunniteltuja, sillä niistä muodostuvat verot ovat yritykselle kustannuksia, joissa voi olla suuria taloudellisia intressejä. Tosin pelkästään veroetujen tavoittelu voi tuottaa kustannuksia aiheuttavia, tehottomia ja moniportaisia yritysrakenteita (Sääski Keskitalo 2012: 102).

Yritysjärjestelyt voidaan toteuttaa veroneutraalista ilman välittömiä tuloveroseuraamuksia, jos yritysjärjestelyissä ei todeta verotusmenettelylain 28 §:n tai elinkeinoverolain 52 h §:n mukaisia veronkiertopiirteitä. Veroneutraaleja järjestelyjä sanotaan usein myös verotehokkaiksi järjestelyiksi. Veroneutraalisuus edellyttää myös, että järjestelyt tehdään elinkeinoverolain yritysjärjestelysäännösten mukaisesti. Ilman neutraliteettia katsotaan yhtiön purkautuvan, varojen siirtyvän käyvin arvoin tai tapahtuvan muun veronalaisen tapahtuman. Yritysjärjestelysäännösten mukaisesti toimittaessa saadaan verotus lykättyä siihen ajankohtaan, jolloin järjestelyssä siirtyneet varat tai vastikkeina saadut osakkeet luovutetaan seuraavan kerran. (Immonen 2011: 14, Immonen 2012: 237, Leppiniemi & Walden 2009: 456, Sääski Keskitalo 2012: 626).

Tavoitteena yritysjärjestelyissä voivat olla toiminnan yleinen tehostaminen, voimavarojen parempi ohjautuvuus, mittakaavaetujen hakeminen tai synergiaetujen saaminen päällekkäisiä toimintoja purkamalla. Liiketoimintasiirroilla, yrityskaupoilla

ja fuusioilla voidaan esimerkiksi tehdä toimialarationalisointia eli järjestellä toimialaa uudelleen markkinaosuuksia jakamalla. Jakautumisella voidaan hakea toimintaan tehokkuutta erottamalla ydintoiminnot epäolennaisista toiminnoista, jotka voidaan myöhemmin myydä. Yrityskokonaisuuden uudelleenryhmittämisen taustalla voi olla myös yrityskuvan kirkastaminen, jolla saadaan lisäarvoa, osakkeiden arvo nousemaan ja kiinnostavuus lisääntymään sijoituskohteena. Toisaalta uudelleenjärjestelyllä kehitetään monialaisuutta ja samalla myös tasataan riskejä. Toimialojen monipuolistamiseen käytetään usein yritysostoja. (Immonen 2011: 15).

Yritysjärjestelyn yhteydessä tai siitä erillään voidaan myös yrityksen rahoitustilannetta ja pääomarakennetta parantaa esimerkiksi apporttiperusteisella osakeannilla. Omistuspuhjan laajentamiseen voidaan käyttää osakeanteja, jotka usein ovat myös suunnattuja. (Immonen 2011: 16).

3.4 Yritysjärjestelytilanteet

Yrityskauppa on yleisin tapa järjestellä yrityksen omistusta tai toimintaa. Useissa tilanteissa yrityskauppa on yritysjärjestelykokonaisuuden alku- tai loppuvaihe. Fuusiossa, jakautumisessa tai liiketoimintasiiirrosta se on yleensä ensimmäisenä ja sitä seuraa kohdeyhtiön toiminnan haltuunotto ja sen toimintojen uudelleenjärjestely. Yrityskaupalla voidaan tarkoittaa yrityksen liikeomaisuuden (liiketoiminta) tai sen osuuksien tai osakkeiden (omistuskauppa) luovutusta (Immonen 2011: 19).

3.4.1 Liiketoiminta- eli substanssikauppa

Liiketoiminta- eli substanssikaupassa myyjänä on yhtiö ja kauppahinta on myyjän veronalaista tuloa (EVL 4 ja 5 §). Myytävä liiketoiminta ei verotuksessa muodosta erillistä omaa kokonaisuutta, joten saatu kauppahinta on jaettava kaupan eri osille ja myyjä voi vähentää näiden osien poistamatta olevat hankintamenot. Kauppahinta tulisi kohdistaa kauppakirjassa käyvien arvojen suhteessa myydyille osille (Immonen 2011: 58). Myydyin liiketoiminnan liikearvo tuloutuu myyjän verotuksessa, sillä toiminnassa itse kehitetylle liikearvolle ei ole olemassa poistamatonta hankintamenoa (Immonen 2011: 59). Kauppahinta voi olla myös hankintamenoa pienempi, joten myyjälle syntyy tällöin luovutusvoiton sijaan luovutustappio.

Liiketoimintakaupan kauppakirjassa esitetyn jaon tulisi olla käypien arvojen mukainen, sillä muutoin siihen voidaan puuttua verotusta toimittaessa veronkiertosäännösten perusteella (VML 28 §). Käyvistä arvoista poikkeavalla jaolla voidaan Immosen (2011: 58) mukaan hakea veroetuja määrittelemällä liian suuri arvo poistokelpoiselle omaisuudelle suhteessa poistokelvottomaan omaisuuteen tai myydylle verovapaasti luovutettavalle käyttöomaisuusosakkeelle.

3.4.2 Omistuskauppa

Osakkeiden myyntiä sanotaan myös omistuskaupaksi. Osakkeiden omistaminen voi olla myyjäyhtiölle EVL- tai TVL-toimintaa, minkä mukaisesti myyjää myös verotetaan. EVL:n käsitteissä puhutaan veronalaisesta luovutushinnasta ja vähennyskelpoisesta hankintamenosta ja TVL:n luovutusvoitosta ja -tappiosta. Yhtiöllä katsotaan yleensä olevan EVL-status sen toimiessa konsernin emoyhtiönä, jos sen tytäryhtiö harjoittaa elinkeinotoimintaa. Tällöin edellytetään myös, että emoyhtiö huolehtii konsernin yhteisistä palvelutoiminnoista kuten henkilöstö- tai tietohallinnosta. Pelkkä osakkeiden omistaminen katsotaan yleensä holdingyhtiöksi ja tällöin verotus toimitetaan TVL:n mukaisesti. Tavanomaisia holdingyhtiöitä ovat yksityishenkilön tai perheen sijoitusten hallinnointiin keskittyneet yhtiöt. (Immonen 2011: 63).

Omistuskauppa voi olla yritysjärjestelyn ensimmäinen vaihe, jonka jälkeen ostettu yhtiö voidaan fuusioda osakkeet omistavaan emoyhtiöön. Tällä tavoin emo voi saada itselleen EVL-statusen fuusioitavalta tytäryhtiöltä ja oikeuden vähentää kauppahinnan rahoitusta varten ottamansa velan korot EVL-tulolähteessä. Korokojen vähentämisoikeudella EVL-tulolähteessä saadaan hyödynnettyä ostetun yhtiön kassavirtaa tehokkaasti. (Immonen 2011: 64).

Omistuskaupassa luovutushinta on myyjäyhtiön veronalaista liiketuloa (EVL 4 § ja 5 §), jos siihen ei voida soveltaa käyttöomaisuusosakkeiden verovapautta. Saatu kauppahinta tuloutetaan sinä vuonna kun osakkeiden luovutuksesta on tehty sitova sopimus (Immonen 2011: 65). Osakkeiden hankintameno on vähennyskelpoinen meno (EVL 42.2 §). Osakkeet luetaan EVL-tulolähteeseen, kun niillä on

liiketoiminnallinen liittymä omistajan elinkeinotoimintaan. Ilman tätä yhteyttä osakkeet ovat TVL-tulolähteeseen kuuluvia. EVL-tulolähteessä osakkeet voivat olla käyttö-, vaihto- tai rahoitusomaisuutta sekä raha-, vakuutus- tai eläkelaitoksilla sijoitusomaisuutta. Liiketoiminnallisen yhteyden päättyessä voi omaisuuslaji muuttua toiseksi. (Immonen 2011: 65 - 66).

Ainoastaan käyttöomaisuusosakkeet voivat olla verovapaasti luovutettavia (EVL 6 b §). EVL 12 §:n mukaan käyttöomaisuutta ovat elinkeinossa pysyvään käyttöön tarkoitetut hyödykkeet, kuten muun muassa maa-alueet, arvopaperit, rakennukset, koneet ja kalusto. Käyttöomaisuusosakkeet on hankittu pitkäaikaiseen omistukseen ja niillä pyritään saamaan liiketoimintaan liittyviä hyötyjä eikä vain lyhyen aikavälin arvonnousuja tai osinkotuottoja. Vakiintuneen käytännön mukaan tytär- ja omistusyhteisyritysten sekä samalla alalla tai lähialalla toimivien yhtiöiden osakkeet on katsottu käyttöomaisuudeksi. Käyttöomaisuusosakkeiden verovapaus ohjaa yrityskauppojen rakenteita ja kauppojen suunnittelu on varsin veropainotteista. Myyjän ja ostajan verointressit kaupan muotoon voivat olla erilaiset, mutta kauppaan liittyvillä neuvotteluilla voidaan löytää molempia osapuolia tyydyttävä ratkaisu. (Immonen 2011: 66 - 67).

3.4.3 Sulautuminen

Yritysostoilla ja sulauttamalla voidaan toteuttaa yrityksen kasvua, hankkia puuttuvia resursseja, saada uutta asiakaskuntaa, kehittää yrityksen hallintoa, keskittää päätöksentekoa ja vastuunjakoja. Sulautumalla edistetään tehokkuutta ja karsitaan päällekkäisiä toimintoja. Suurella yrityskoolla haetaan resurssien täysimääräistä hyödyntämistä, suurempaa tuotantoa ja myyntimahdollisuuksia sekä muita suurtuotannon etuja. Kyseessä voi olla yksi osa suuremmasta yrityksen, konsernin tai yritysryhmän uudelleenorganisoinnista. Sulautumisella voidaan hakea myös veroetuja, kuten vahvistettujen tappioiden hyödyntämistä (TVL 122 §:n rajoitukset huomioiden) tai tappioiden saamista vähennyskelpoisiksi laajennusprojektin mahdollisesti epäonnistuessa. Tosin pelkkiä veroetuja tavoiteltaessa järjestelyjen riskialttius nousee, sillä verotekijöiden hyväksikäyttöä rajoittaa EVL 52h §:än veronkiertotulkintamahdollisuus. (Leppiniemi & Walden 2009: 467).

Sulautumisessa on taustalla taloudellinen tavoite yhdistää yritysten varallisuudet, mutta tavoitteen painotus yritysten välillä voi vaihdella. Toinen yhtiö voi olla selvästi hankkiva yhtiö, joten yrityshankinnan lähtökohdassa emo ottaa haltuunsa tytäryhtiön liiketoiminnan. Kaupan tai vaihdon luonteen painottuessa sulautuvan yhtiön osakkeenomistajat luovuttavat osakkeensa saaden vastikkeena vastaanottavan yhtiön osakkeita. (Immonen 2012: 237).

Sulautumisessa kaksi tai useampia yhtiöitä yhdistyy selvitysmenettelyttä yhdistämällä juridisesti varansa ja velkansa, ja sulautuva yhtiö lakkaa olemasta sulautumisen täytäntöönpanohetkellä. Sulautuva yhtiö ei siis purkaudu verotuksessa, vaikka se muutoin lakkaakin. Sulautuminen perustuu siten jatkuvuuteen. Sulautumisen yhteydessä tapahtuu sulautuvan yhtiön varojen ja velkojen osalta yleisseuraanto vastaanottavalle yhtiölle (Järvenoja 2007: 66). Verotuksessa ei katsota syntyvän veroseuraamuksia aiheuttavaa luovutusta vastaanottavan yhtiön ottaessa haltuunsa sulautuvan yhtiön varat ja velat (Leppiniemi & Walden 2009: 471).

Jatkuvuuden periaatteen soveltamisen edellytyksenä on edellisen lisäksi, että sulautuvan yhtiön osakkeenomistajat saavat sulautumisvastikkeena omistamiensa osakkeiden mukaisessa suhteessa vastaanottavan yhtiön liikkeeseen laskemia uusia osakkeita tai sen hallussa olevia omia osakkeita (EVL 52a §). Vastike saa olla myös rahaa, kuitenkin enintään 10 prosenttia vastikkeena annettavien osakkeiden yhteenlasketusta nimellisarvosta tai nimellisarvon puuttuessa osakkeita vastaavasta osuudesta maksettua osakepääomaa. Tytär- ja sisaryhtiösulautumisissa ei kuitenkaan tarvitse antaa sulautumisvastiketta. (Leppiniemi & Walden 2009: 470).

Osakeyhtiölaissa säädetään kahdesta sulautumistyyppistä: absorptio- ja kombinaatiosulautuminen. Absorptiosulautumisessa yksi tai useampi yhtiö sulautuu vastaanottavaan yhtiöön OYL 16:2.1:n 1 kohdan mukaan. Absorptiosulautuminen voidaan jakaa edelleen kahdeksi alaryhmäksi: tytäryhtiö- ja sekafuusioiksi (Leppiniemi & Walden 2009: 457). Tytäryhtiöfuusiossa vastaanottava yhtiö yksin tai yhdessä sulautuvien yhtiöiden kanssa omistaa sulautuvan yhtiön kaikki osakkeet. Tavallisesti tytäryhtiösulautumisissa vastaanottava yhtiö omistaa yksin sulautuvan yhtiön kaikki osakkeet. Sisaryhtiösulautumisissa sulautumisen osapuolilla on yhteinen emoyhtiö. Tytäryhtiösulautumista ja sisaryhtiösulautumista voidaan kutsua

myös konsernifuusioksi (Järvenoja 2007: 67). Käytännössä tytäryhtiösulautumisten kohdalla on kyse siitä, että emoyhtiön ei tarvitse antaa itse itselleen vastiketta (Rajamäki 2009: 276).

Sekafuusiassa sulautuvalla yhtiöllä on ennen sulautumista myös muita omistajia kuin vastaanottava yhtiö. Tällöin puhutaan myös tavallisesta sulautumisesta, jolloin sulautuminen toteutetaan sulauttavan yhtiön osakepääoman korotuksella, jonka sulautettavan yhtiön osakkeenomistajat merkitsevät ja maksavat merkinnän luovuttamalla omistamansa sulautettavan yhtiön osakkeet apportina sulauttavaan yhtiöön. Toinen mahdollisuus osakepääoman korotuksen sijaan on, että vastaanottava yhtiö ostaa sulautettavan yhtiön osakkeet luovuttamalla vastineeksi hallussaan olevia omia osakkeitaan. (Leppiniemi & Walden 2009: 459).

Kombinaatiosulautumisessa vähintään kaksi yhtiötä sulautuu perustamalla yhdessä vastaanottavan yhtiön, jolle niiden varat ja velat siirtyvät (OYL 16:2.1 2k). Sulautuvien yhtiöiden osakkaat saavat sulautumisvastikkeena uuden yhtiön osakkeita.

3.4.4 Jakautuminen

Jakautumisella voidaan organisoida toimintoja erillisiksi yhtiöiksi vastuiden jakamiseksi ja tehokkuuden lisäämiseksi. Organisoimalla toimintoja erillisiin yhtiöihin voidaan saavuttaa erilaisia yritys- ja tuotekuvia. Jakautumista käytetään myös yritysten tervehdyttämistilanteissa, tällöin ongelmalliset toiminnot eriytetään toimivista ja näin kohdistaa erityisiä toimenpiteitä ongelmaosiin. Jakautumisella ennakoidaan tavallisesti jonkin liiketoiminnan lopettamista tai myyntiä, jolloin taustalla voi olla esimerkiksi sukupolvenvaihdos, yrityskauppamahdollisuus, toimintastrategian mukainen luontaisen kasvun hakeminen, ydintoimintoihin keskittyminen tai yhtiön osakkeiden julkisen kaupankäynnin aloittamisen pohjustus. Usein jakautuminen onkin osa suurempaa suunnitelmaa yrityksen, konsernin tai yritysryhmän osalta, kuten sulautuminen. Selkeät liiketaloudelliset perusteet, jotka ovat verotuksesta riippumattomia, poistavat veronkiertosäännösten soveltamisen uhkaa. (Immonen 2011: 16, Immonen 2012: 242, Leppiniemi & Walden 2009: 476).

Jakautuminen on tapahtumana käänteinen sulautumiselle (EVL 52c § 3 momentti). Jakautuminen perustuu myös jatkuvuuteen ja jakautumisessa verotus lykkääntyy kuten sulautumisessakin (Immonen 2012: 244, Leppiniemi & Walden 2009: 472). Jakautumisesta säädetään EVL 52c §:n 1 momentissa, jossa määritellään sekä kokonais- ja osittaisjakautuminen. Kokonaisjakautumisessa osakeyhtiö purkautuu selvitysmenettelyttä siten, että kaikki sen varat ja velat siirtyvä kahdelle tai useammalle osakeyhtiölle. Jakautuva yhtiö ei siten purkaudu verotuksessa, vaikka se tosiasiassa lakkaa olemasta kokonaisjakautumisessa (Immonen 2012: 244). Osittaisjakautumisessa on kyse siitä, että osakeyhtiö selvitysmenettelyttä siirtää purkautumatta yhden tai useamman itsenäisen liiketoimintakokonaisuutensa sellaisenaan yhdelle tai useammalle osakeyhtiölle. Lisäksi jakautuvaan yhtiöön jää vähintään yksi liiketoimintakokonaisuus.

Liiketoimintakokonaisuudella tarkoitetaan yhtiön osan kaikkia varoja tai vastuita, jotka hallinnollisesti muodostavat itsenäisen toiminnan eli omavaraiseen toimintaan kykenevän yksikön (EVL 52c §:n 2 mom.). Siirrettävän toiminnan tulee muodostaa laissa tarkoitettu liiketoimintakokonaisuus jo siirtävässä yhtiössä. Säännösten soveltamisedellytysten ei sen vuoksi ole katsottu täyttyvän tilanteessa, jossa itsenäinen liiketoimintakokonaisuus muodostuu vasta vastaanottavassa yhtiössä kuten useampien eri tahojen tekemien siirtojen seurauksena (Rajamäki 2009: 274). Ennakkotietoa haetaan usein liiketoimintakokonaisuuden määrittelyn tueksi (Pykönen 2012: 400).

Jakautuminen on yleisseuraanto, joten jatkuvuuden periaatetta noudatetaan sekä verotuksessa että kirjanpidossa, jolloin varat siirretään vastaanottaville yhtiöille kirjanpitoarvoja vastaavasti (Leppiniemi & Walden 2009: 473). Yhtiön alkuperäiset omistajat siirtyvät samoin omistusosuuksin uusien yhtiöiden omistajiksi. Kokonais- ja osittaisjakautumisessa jakautuvan yhtiön osakkaat saavat osuuksiensa mukaisessa suhteessa vastikkeena kunkin vastaanottavan yhtiön liikkeeseen laskemia uusia osakkeita (EVL 52c § 1 mom.). Vastike saa olla myös rahaa, kuitenkin enintään 10 prosenttia vastikkeena annettavien osakkeiden nimellisarvosta tai nimellisarvon puuttuessa osakkeita vastaavasta osuudesta yhtiön maksettua osakepääomaan.

3.4.5 Liiketoimintasiirto

Liiketoimintasiirrolla tarkoitetaan EVL 52d §:n mukaan järjestelyä, jossa osakeyhtiö (siirtävä yhtiö) luovuttaa joko kaikki tai yhteen tai useampaan liiketoimintakokonaisuuteen kohdistuvat varat, siirtyviin varoihin kohdistuvat velat ja siirtyvään toimintaan kohdistuvat varaukset siirtyvää toimintaa jatkavalle osakeyhtiölle (vastaanottava yhtiö). Siirtävä yhtiö saa tästä vastikkeeksi vastaanottavan yhtiön liikkeeseen laskemia uusia osakkeita tai sen hallussa olevia omia osakkeita. Liiketoimintasiirrossa liikeomaisuus siirretään uudelle omistajalle apporttijärjestelyinä. Apportilla maksetaan vastaanottavan uuden yhtiön perustamistilanteessa vastikkeena saatavien osakkeiden merkintähinta perustamissopimuksen mukaisesti (OYL 2:6 §) tai toimivan yhtiön tilanteessa vastikeosakkeiden merkintähinta osakeantipäätöksen mukaisesti (OYL 9:12 §). Siirtäviä yhtiöitä voi olla useita samanaikaisesti.

Liiketoimintasiirto voi olla osa yrityksen uudelleenorganisointia, yrityksen saneerausta tai toimintastrategian terävöittämistä (Leppiniemi & Walden 2009: 482). Liiketoimintasiirron seurauksena syntyy usein konserni (Immonen 2012: 244). Liiketoiminnan siirrolla voidaan myös saada suurempi tase- ja tulosvastuu, jakaa uudelleen päätösvaltaa samalla johtamista tehostaen, muodostaa yhteisyrityksiä ja pohjustaa tulevaa yrityskauppaa (Immonen 2011: 16).

Liiketoimintasiirto ei ole yleisseuraanto, joten koko luovuttavalle yhtiölle kuuluvat veroedut, kuten tappiot, eivät siirry. Liiketoimintasiirron merkittävin etu on, että siirrettävien varojen käyvän arvon ja kirjanpitoarvojen erotus ei tuloudu. Lisäksi tiettyyn liiketoimintaa liittyvät tilinpäätössiirrot siirtyvät osana liiketoimintasiirtoa. Siirtävän yhtiön ei myöskään tarvitse jatkaa liiketoimintaa. (Leppiniemi & Walden 2009: 481).

Liiketoimintasiirto voi olla osa aggressiivista verosuunnittelua niin sanottujen paketoitien muodossa (Sääski Keskitalo 2012: 100). Paketoinnissa yritystoiminnan osa tai sen tuotteet siirretään erilliseen yhtiöön. Paketoitua voi seurata paketoitun yhtiön osakkeiden myynti tavoitellen verovapaata käyttöomaisuusosakkeiden luovutusta. Liiketoimintasiirrolle täytyy kuitenkin löytyä selkeä liiketaloudellinen

peruste, muutoin liiketoimintasiirron edellytysten ei voida katsoa täyttyvän ja veronkiertosäännökset tulevat sovellettaviksi (Sääski Keskitalo 2012: 100).

Liiketoimintasiirron edellytysten jäädessä täyttymättä katsotaan liiketoiminnan siirretyn käyvästä arvosta. Tällöin siirretyn omaisuuden todennäköisen luovutushinnan ja kirja-arvon välinen erotus purkautuu osaksi tulosta sekä siirretty poistoero ja vapaaehtoiset varaukset purkautuvat. Liiketoimintasiirto ja erityisesti siihen kuuluvan liiketoimintakokonaisuuden määrittely, varoineen ja velkoineen, on ongelmallista, joten EVL 52d §:n soveltamisen varmistaminen ennakkotieto- tai ennakkoratkaisumenettelyllä on perusteltua (Leppiniemi & Walden 2009: 482). Liiketoimintakokonaisuuden määrittelemisen onkin ollut yleisin kysymys liiketoimintasiirtoja koskeneissa ennakkotiedoissa (Rajamäki 2009: 274).

3.4.6 Osakevaihto

Osakevaihdolla voidaan muuttaa yrityksen omistusta hallitusti muun muassa omistajanohjauksen ja vallankäytön varmistamiseksi sekä toisaalta purkaa olemassa olevia ristiinomistuksia (Immonen 2011: 17). Kyse voi olla yrityksen haltuunotosta ja konsernirakenteen luomisesta hankkivan yhtiön siirtyessä kohdeyhtiön emoyhtiöksi. Osakevaihto soveltuu myös tilanteisiin, joissa hankkivalla yhtiöllä on jo äänivallasta enemmistö ja osuutta hankitaan lisää (Immonen 2012: 246, Leppiniemi & Walden 2009: 487). Hankittaessa osakkeita vähemmistöosakkailta on rahan käyttäminen vastikkeena usein ratkaisevassa asemassa (Leppiniemi & Walden 2009: 488). Osakevaihdolla voidaan siirtää liiketoimintaa harjoittava yhtiö tytäryhtiöksi ja näin pohjustaa tulevaa osakeluovutusta verovapaaksi (Sääski Keskitalo 2012: 627). Osakevaihtoon ryhtyminen pelkästään veroedun tavoittelun vuoksi ilman liiketaloudellisia perusteita voi aiheuttaa veronkiertosäännösten soveltumisen.

Osakevaihto ei ole yleisseuraanto, joten siinä ei toteudu jatkuvuuden periaate. Osakevaihto on suunnattu osakeanti, jossa osakepääomaan korotus tehdään apporttiomaisuudella. Osakevaihto on yritysjärjestely, jossa osakeyhtiö hankkii toisesta osakeyhtiöstä niin suuren osakemäärän, että sen omistamat osakkeet yhdessä tuottavat yli puolet toisen yhtiön kaikkien osakkeiden tuottamasta äänimäärästä

(EVL 52f § 1 mom.). Vastikkeena annetaan toisen yhtiön osakkeenomistajille hankkivan osakeyhtiön uusia osakkeita tai hallussa olevia omia osakkeita. Vastike saa olla myös rahaa, ei kuitenkaan enempää kuin 10 prosenttia vastikkeena annettujen osakkeiden nimellisarvosta tai nimellisarvon puuttuessa osakkeita vastaavasta osuudesta maksettua osakepääomaa.

Osakevaihto on vaihtoehto tavalliselle osakkeiden myynnille ja siihen verrattuna veroseuraamukset osakevaihdossa ovat edullisemmat, sillä osakevaihtoehtoa ei pidetä tuloverotuksessa luovutuksena (EVL 52f § 2 mom.). Luovutusvoittoverotus siirtyy ajankohtaan, jolloin vaihdossa saadut osakkeet luovutetaan edelleen. Vaihdossa vastaanotettujen osakkeiden hankintamenona pidetään luovutettujen osakkeiden verotuksessa poistamatonta hankintamenon osaa. Tosin siltä osin, kuin vastikkeena on saatu rahaa, vaihtoa pidetään osakkeiden luovutuksena.

3 VERONEUVONTA

3.1 Tilintarkastajien veroneuvontapalvelut

Tilintarkastajat tarjoavat tilintarkastuksen lisäksi oheispalveluina verokonsultointia, liikkeenjohdon konsultointi, riskienhallinta- ja corporate governance –palveluita, yritysjärjestelypalveluita sekä muita kirjanpitoon ja tilinpäätöksiin liittyviä palveluja (Barkess & Simnett 1994, Firth 1997: 5, Saarikivi 2000: 70, Vieru & Schadewitz 2010: 15). Tilintarkastajan oheispalvelut ovat varsinaisesta tilintarkastuksesta erillisiä, niin sanottuja varsinaisia neuvonantotehtäviä, ja ovat tilintarkastuslain 1.2 §:ssä tarkoitettua toimintaa (Saarikivi 2000: 371). Oheispalveluiden hankintapäätöksen tekee yhtiön operatiivinen johto (Vieru & Schadewitz 2010: 15) ja tilintarkastuksen suorittava tilintarkastusyhteisö on luonnollinen valinta oheispalvelua suorittamaan, sillä siellä tunnetaan yhtiö jo entuudestaan (Leppiniemi & Walden 2009: 24, Patel *et al.* 2009: 64). Noin 58 prosenttia asiakkaista ostaa veroneuvontapalveluita tilintarkastajiltaan (Antle *et al.* 2006: 245).

Saarikiven (2000: 386) mukaan oheispalveluilla on luonnollista kysyntää yrityksissä, sillä yleensä pieniltä yrityksiltä puuttuu laskentatoimen, verolainsäädännön ja yritysjuridiikan perusosaaminen. Suuret yritykset taas hakevat apua muun muassa yritysjärjestelyiden ja taloushallinnon johtamiseen. Leppiniemi ja Walden (2009: 144) toteavat puolestaan, että mitä suuremmista päätöksistä ja suunnitelmista on kyse, sitä vähemmän yrityksellä on omia rutiineita tällaisten hoitamiseen.

Beck *et al.* (1996) havaitsivat kokeellisessa analyysissä, että veroneuvonnan kysyntä kasvoi verovähennyksen merkittävyyden mukaan ja veroneuvonnan vaikutukset olivat suhteessa verotuskohteen merkittävyyden kanssa. Lisäksi kokeellisessa analyysissä havaittiin veroneuvonnan ylikysyntää, jota perusteltiin käyttäytymistieteellisillä argumenteilla. Tällöin ihmiset ylikuluttavat heidän omaa ennakkokäsitystään tukevia palveluita välttääkseen pettymyksiä ja vahvistaakseen odotuksiaan.

Whisenant *et al.* (2003) vahvistavat tutkimuksessaan, että tilintarkastuspalkkion ja oheispalkkion välillä on positiivinen yhteys. Palkkiot ovat yhteydessä tarjottujen

palvelujen määrään. He ovat todenneet tutkimuksensa perusteella, että saman tahon tehdessä tilintarkastuksen ja oheispalvelun, saadaan hyödynnettyä tietämys yhtiöstä paremmin. Lisäksi he toteavat, että tilintarkastus- ja oheispalkkioista päätetään yhtiöissä samanaikaisesti. Tutkimus on tehty aineistolla, joka sisältää 2666 yhtiötä ja joka on koottu Standard & Poorsin Compustatin teollisuus- ja tutkimusaineistosta. Aineisto sisältää 1) tilintarkastuslausunnot ja oheispalkkioiden määrän vuodelta 2000, 2) tilinpäätökset vuosilta 1998 – 2001 ja 3) pörssikurssien arvot.

Tilintarkastajan tulee olla täysin riippumaton tarkastettavastaan, tarkastuskohteesta sekä tarkastuksen johtopäätöksistä ja muista tarkastuksen seurauksista (Riistama 1997: 32). Lisäksi tilintarkastaja ei saa osallistua päätöksentekoon tarkastettavassa kohteessa. Tilintarkastajien tarjoamista oheispalveluista on tehty useita tutkimuksia, joissa asiaa on tutkittu usein juuri riippumattomuuden ja raportoinnin laadun kannalta. Näitä tutkimuksia käsitellään seuraavissa kappaleissa ja tutkimusten tulokset vaihtelevat riippumattomuuden vaarantumattomuudesta vaarantumiseen.

Oheispalveluiden tuottaman lisätiedon todetaan hyödyttävän tilintarkastustyötä laadullisesti ja tuovan kustannussäästöjä asiakkaalle Barkessin ja Simnetin (1994: 102) sekä Simunicin (1984: 688-700) mukaan. Simunicin (1984: 680) mukaan riippumattomuus ja todenmukainen raportointi voi kuitenkin vaarantua, jos oheispalveluiden tarjoamista omille tilintarkastettaville asiakkaille perustellaan pelkästään hyötynäkökohdilla. Simunic (1984) on tutkinut asiakkaan oheispalvelujen ja tilintarkastuspalvelun ostopäätöstä, kun ne tuotetaan keskenään toisistaan riippumattomasti sekä testanneet oheispalvelujen käytön vaikutusta tilintarkastuspalvelun hinnoitteluun. Tutkimuksessa on käytetty 263 yhdysvaltalaisen yhtiön tietoja. Tutkimuksena saatiin kaksi tulosta: i) Tilintarkastuspalkkiot olivat korkeammat niillä, jotka olivat ostaneet myös oheispalkkioita ja ii) palveluiden yhteistarjonnasta tuleva tehokkuushyöty ei kuitenkaan tarkoita sitä, että palveluiden yhteistarjonta olisi toivottavaa. Tehokkuushyödyt voivat olla osittain asianmukaisia, mutta toisaalta asetelma aiheuttaa uhkan riippumattomuudelle.

Geiger ja Rama (2003) ovat tutkineet tilintarkastuspalkkioiden ja tilintarkastuksen oheispalkkioiden yhteyttä sekä tilintarkastajan antamien lausuntojen sisältöjä taloudellisesti heikosti menestyvillä yhtiöillä yhdysvaltalaisella aineistolla. Tulokset

osoittavat merkittävää positiivista yhteyttä tilintarkastuspalkkion suuruuden ja sen suhteen laativatko tilintarkastajat kuinka todennäköisesti modifioidun lausunnon jatkuvuudesta. He eivät kuitenkaan todenneet oheispalkkiolla olevan merkittävää vaikutusta tilintarkastajan lausunnon sisältöön. Aineistossa oli mukana 66 yhtiötä ja saman verran vertailuyhtiötä, jotka antavat SEC:n säännösten mukaisen tilinpäätöksen.

Tilintarkastuksen laajuutta ei ole rajattu tarkasti ja tilintarkastusasiakkaille tarjottaville oheispalveluille ja konsultoinnille voidaan löytää puoltavia perusteita tilintarkastuslaista (Mäntysaari 1998: 776). Tilintarkastuslain (13.4.2007/459) 3 luku asettaa vähimmäisvaatimukset tilintarkastuksen sisällölle ja 4 luku asettaa esteellisyyden kriteerit. Esteellisyydskriteerien täytyessä tilintarkastaja on esteellinen yhteisön tilintarkastuksen suorittamiseen. Tilintarkastaja antaa tarkastuksestaan tilintarkastuskertomuksen (TTL 3:15), mutta hän voi myös esittää hallitukselle, hallintoneuvostolle, toimitusjohtajalle tai muulle vastuuvolliselle huomautuksia seikoista, joita ei esitetä tilintarkastuskertomuksessa (TTL 3:16). Lisäksi tilintarkastajalla on oikeus olla läsnä ja käyttää puhevaltaa yhteisön tai säätiön toimielimen kokouksessa, jossa käsitellään hänen tehtäviinsä liittyviä asioita. Toisaalta tilintarkastaja veloitetaan myös olemaan läsnä, jos käsiteltävät asiat ovat sellaisia, että hänen läsnäolonsa on tarpeen (TTL 3:19).

Oheispalveluiden tarjoaminen omille tilintarkastusasiakkaille aiheuttaa ongelmia siinä, että tilintarkastaja saattaa joutua tarkastamaan itsensä tai tilintarkastusyhteisönsä toimintatavan tai menettelyn. Lisäksi ongelmia aiheutuu siitä, että kokonaisuudessaan tilintarkastajalle maksetut palkkiot oheispalkkioineen voivat suuruudellaan vaarantaa tilintarkastajan riippumattomuuden (Riistama 2007b: 43, Saarikivi 2000: 372). Lisäksi Saarikiven (2000: 384) mukaan halu säilyttää toimeksianto taloudellisessa riippuvuustilanteessa voi vaarantaa riippumattomuuden. Sharma ja Sidhu (2001: 595–629) ovat tutkimuksessaan todenneet tilintarkastajien riippumattomuuden vaarantuvan, kun tilintarkastusasiakkailta saadaan suuria oheispalkkioita suhteessa kokonaispalkkioon. Tällaisessa tilanteessa tilintarkastajalla voi olla taloudellinen kannustin jättää esittämättä yrityksen jatkuvuuteen liittyviä huomioita tilintarkastuskertomuksessa. Tutkimuksessa oli mukana 49 konkurssiin

mennyttä australialaista yritystä, jotka olivat listattuina Australian pörssiin vuosien 1989 ja 1996 välillä.

Mäntysaaren (1998: 777–784) ja Saarikiven (2000: 371) mukaan tilintarkastajan riippumattomuus ei kuitenkaan vaarannu, jos neuvonnalla on välitön yhteys tilinpäätökseen ja siten lakisääteiseen tilintarkastukseen. Tilinpäätökseen välittömästi liittyvänä neuvontana voidaan pitää esimerkiksi yhtiö- tai vero-oikeudellisia ennakkoselvityksiä, neuvontaa tilinpäätöksen laatimisessa sekä avustaminen arvostuskysymysten ratkaisemisessa tilinpäätöksen laatimisvaiheessa. Barkessin ja Simnettin (1994: 104-105) tutkimuksen mukaan oheispalveluiden tarjoaminen ei vaaranna tilintarkastajan riippumattomuutta tilintarkastustehtävän osalta. He eivät havainneet oheispalkkioiden määrällä ja vakiomuodosta poikkeavilla tilintarkastuskertomuksilla olevan yhteyttä. Tutkimuksessa käsiteltiin hinnoittelukysymystä tutkimalla tilintarkastuspalkkioiden ja muiden palkkioiden yhteyttä ja esitettiin kysymys riippumattomuudesta 1) identifioiden onko tilintarkastuksen laadulla yhteyttä ostettuihin oheispalveluihin ja 2) tutkien onko vakiomuodosta poikkeavalla tilintarkastuskertomuksella ja tarjotuilla oheispalkkioilla yhteyttä. Tutkimuksessa oli mukana 500 australialaista pörssiyhtiötä, jotka olivat listautuneena Australian pörssiin vuosina 1986 - 1990.

Firth (1997) osoitti yhtiöiden, joilla oli korkeampia agenttikustannuksia, ostavan suhteellisen pienellä määrällä oheispalveluita tilintarkastajiltaan. Korkeat agenttikustannukset vaativat tilintarkastajan riippumattomuutta, jotta voidaan vakuuttaa oman pääoman sijoittajat ja vieraan pääoman sijoittajat. Yhteispalvelun tarjoaminen lisää tilintarkastajan taloudellista riippuvuutta asiakkaasta ja voi vaarantaa tilintarkastajan itsenäisyyden tai imagon itsenäisyydestä. Pelkästään kohteen tilintarkastus ei vaaranna riippumattomuutta. Tutkimuksessa käytettiin 500 brittiläisen teollisuusyrityksen tilinpäätösinformaatiota vuodelta 1993. Taustajatoksena oli, että tilintarkastusyhteisö ei halua kritisoida oman tilintarkastusyhteisön konsultointiosastoa ja haluaa toimia tarkastuskohteen toiveiden mukaisesti, jolloin se ei menetä kohteen tilintarkastusta ja siihen kohdistuvia konsultointeja.

3.2 Ennakkotiedot osana veroneuvontaa

Myrskyn (2007: 742) mukaan keskeisin verovelvollisen oikeusturvaa 1990-luvulta lähtien lisännyt menettely on ennakkollinen kannanottojen järjestelmä. Tämän lisäksi hän mainitsee tärkeinä verotuksen luottamuksensuojaa koskevat säännökset verotusmenettelylaissa (22.12.2005/1079) ja hallintolain (6.6.2003/434), jotka sisältävät hyvän hallinnon perusteita koskevat säännökset. Hänen mukaansa näiden säännösten merkitys kasvaa yhä monimutkaistuvassa ympäristössä, joka aiheutuu verolainsäädännön nopeasta uusiutumisesta. Ennakkotietomenettelyä on muutettu Verohallinnon taholta vuoden 2013 alusta siten, että ennakkotiedon nimi muuttui ennakkoratkaisuksi ja annetusta päätöksestä voi tehdä valituksen hallinto-oikeuteen (Verohallinto 2013). Tässä tutkimuksessa käytetään edelleen kuitenkin asialle nimitystä ennakkotieto.

Hallintolain 2 luvun 6 §:n hyvän hallinnon perusteiden mukaisesti verotus toimitetaan yhdenmukaisuus-, tarkoituksenmukaisuus-, objektiivisuus-, suhteellisuus- ja luottamuksensuojaperiaatteen mukaisesti. Verotuksessa pyritään yhtenäisyyteen, jolloin kaikkia tulee kohdella samassa asiassa samalla tavoin. Verotuksen tulee olla objektiivista ja puolueetonta sekä verotustoimien tulee olla oikeassa suhteessa tavoiteltuihin päämääriin nähden.

Oikeutettujen ja perusteltujen odotusten suojaamiseksi on verotuksessa erikseen säädetty verotusmenettelylain 26.2 §, jota sovelletaan yleisperiaatteena kaikessa verotuksessa. Ennakkotietoa hakemalla verovelvollinen hakee ratkaisua verotusongelmaansa ja saa päätöksellä oikeutetuille ja perustelluille odotuksille luottamuksensuojaa. Tällöin viranomaisten tulee noudattaa tekemiään päätöksiä johdonmukaisesti ja vilpittömässä mielessä toimineella on oikeus luottaa viranomaisen toimintaan. Suojan saa kuitenkin vain sillä edellytyksellä, että asiassa ei ole tapahtunut virhettä. Mikäli asia on tulkinnanvarainen tai epäselvä ja jos verovelvollinen on toiminut vilpittömässä mielessä viranomaisen käytännön tai ohjeiden mukaan, on asia ratkaistava tältä osin verovelvollisen eduksi, jos erityisistä syistä ei muuta johdu.

3.2.1 Ennakkotiedon hakeminen

Ennakollisen kannanoton hankkiminen on osa tavanomaista verosuunnittelua (Myrsky 2007: 733-734, Ranta-aho 2007: 157, Myrsky & Linnakangas 2007: 36, Immonen 2011: 10). Ennakkotiedon hakemisella pyritään eliminoimaan veroriskejä etukäteen. Kirjallinen ennakkotieto on veroviranomaisia sitova ennakollinen kannanotto verolain tulkinnasta. Verovelvolliset voivat keskustella verolainsäädännön tulkinnoista Verohallinnon edustajien kanssa toki muutoinkin. Vapaamuotoisilla keskusteluilla ei tulkinnasta aiheutuvaa riskiä voida kuitenkaan kokonaan poistaa, sillä keskusteluissa ilmaistut käsitykset eivät ole verotuksessa sitovia ja niiden sisältöä on vaikea näyttää toteen. Realisoitunut veroriski voi aiheuttaa odottamattomia ja haitallisia veroseuraamuksia, jotka voivat olla hyvin merkittäviä. Verotuksen toimittamistilanteessa tai sen jälkeen ilmenneet epäedulliset tulkintatilanteet voivat tulla verovelvolliselle jopa täytenä yllätyksenä, jolloin veroseuraamuksiin ei ole varauduttu lainkaan (Sääski Keskitalo 2012: 103).

Ennakkotietojärjestelmän käyttäminen on erittäin suositeltava menettely varsinkin epävarmoissa tilanteissa (Myrsky 2007: 742, KPMG 2005: 68). Ennakkotiedolla saadaan verotuksellista varmuutta, jota varsinkin yritysjärjestelyissä tarvitaan päätösten perusteeksi (Immonen 2011: 15, Leppiniemi & Walden 2009: 146). Tosin edellytyksenä varmuudelle on, että verovelvollinen antaa ennakkotietohakemuksessaan oikeat ja täydelliset tiedot sekä toteuttaa suunnitellun toimenpiteen ennakkotietohakemuksessa esitetyn mukaisesti.

Verovirasto antaa verovelvollisen tai yhtymän kirjallisesta hakemuksesta tuloveroa koskevan tiedon (ennakkotieto) siitä kuinka verovirasto tulee hakemuksessa tarkoitettussa asiassa verotusta toimittaessaan menettelemään (VML 85.1 §). Verovirastot ovat antaneet ennakkotietoja vuoden 1997 alusta alkaen. Verohallinto on antanut 15.10.2009 ohjeen koskien ennakkotieto-, ennakkoratkaisu- ja poikkeuslupahakemuksen tekemistä ja käsittelyä.

Ennakkotiedossa verovirasto kirjallisesti sitoutuu etukäteen menettelemään verotuksessa tietyllä tavalla ja tämä lupaus on sitä itseään velvoittava. Verovelvollisen on voitava luottaa siihen, että veroviranomainen pysyy

ilmoittamassaan kannanotossa. Ennakkotiedoilla on pyritty lisäämään verotuksen ennakoitavuutta ja sen myötä verovelvollisten oikeusturvaa (Myrsky 2007: 733, Ranta-aho 2007: 149). Ennakkotieto voi koskea mitä tahansa tuloverotuksen toimittamiseen liittyvää yksittäistä kysymystä ja juuri tätä voidaan pitää ennakkotietojärjestelmän vahvuutena (Ranta-aho 2007: 149).

Ennakkotietojen hakemistilanteet voidaan systematisoida Torkkelin (2007: 37) mukaan kolmeen eri tilanteeseen. Ensimmäisessä tilanteessa hakemuksen asiakysymyksen verotuskohtelu on selvä, mutta asiaan liittyvän taloudellisen tai muun intressin vuoksi tästä halutaan olla aivan varmoja ennen toimenpiteisiin ryhtymistä. Toisessa tilanteessa hakemuksen asiakysymyksen verotuskohtelu on avoin ja tähän halutaan varmuus ennen toimenpiteeseen ryhtymistä. Kolmannessa tilanteessa asiakysymyksen verotuskohtelu on avoin ja lähellä veron kiertämistä, joten tässä tilanteessa rajanvetoon halutaan varmuus ennen toimenpiteeseen ryhtymistä.

Ennakkotietoja ei aina haeta, vaikka yrityksessä olisikin tiedossa verotuksellinen ongelma, jonka veroratkaisusta ei olla varmoja. Myrskyn (2007: 742) mukaan tällaiseen käyttäytymiseen täytyy olla erityisiä syitä ja selvittämisen laiminlyöminen saattaa aiheuttaa myös vastuukysymyksiä. Yksinkertaisin syy ennakkotiedon hakemattomuuteen on ennakkotiedon hinta, mutta merkittävin syy on kuitenkin asian kiireellisyys (Myrsky & Linnakangas 2007: 36). Ennakkotiedon saanti kestää pitempään kuin verovelvollinen voi odottaa. Eräs ennakkotiedon hakemattomuuden syy voi olla, että hakija varautuu siihen, että päätös ei ole toivotunlainen.

Ennakkotieto voidaan jättää hakematta myös, koska asiaa ei haluta saattaa tiedoksi veroviranomaiselle. Veroviranomaisen on helpompi tiukentaa tulkintaansa etukäteen arvioidessaan asiaa verrattuna suorittamaansa jälkikäteisvalvontaan. Ennakkotietojen hakeminenhan on vapaaehtoista, joten asia voidaan jättää lopulliseen verotukseen eli jälkikäteisvalvontaan. Verovelvollinen voi myös pelätä ”nukkuvan verokarhun” herättämistä siihen liittyvine aikaisempien verovuosiin kohdistuvine riskeineen. Omatoimisesti ei haluta nostaa esille yhtiötä koskevia ongelmakohtia. Kyse on eräänlaisesta verosuunnittelun alueesta - ei kerrota ellei kysytä. (Myrsky & Linnakangas 2007: 36).

Ennakkotietohakemus on tehtävä samassa ajassa kuin veroilmoitus on määrätty annettavaksi (VML 85.3 §) ja ennakkotieto annetaan enintään verovuodelle, joka päättyy päätöksen antamista seuraavan kalenterivuoden aikana (VML 85.2 §). Jos olosuhteet tai suunnitelmat muuttuvat, ennakkotietoa voi hakea uudestaan (Myrsky 2007: 735). Verohallinnon (2009) ohjeen mukaan ennakkotietohakemuksessa tulee yksilöidä verotuskysymys, johon ratkaisua haetaan ja liittää siihen mukaan tarvittavat selvitykset. Ennakkotietoa ei anneta kuitenkaan yleisluontoisiin kysymyksiin. Samassa hakemuksessa voi esittää useampiakin kysymyksiä. Ennakkotieto on tarkoitettu annettavaksi, jos verovelvollinen esittää riittävän yksityiskohtaisen kuvauksen aikomastaan toimesta, jonka verokohteluun liittyy epävarmuutta ja joka tulee viimeistään verotuksen yhteydessä ratkaistavaksi (Myrsky & Linnakangas 2007: 40, Myrsky 2007: 732).

Hakemuksessa on yksilöidyn kysymyksen lisäksi esitettävä asian ratkaisemiseksi tarvittava selvitys (VML 85.5 §). Myrsky ja Linnakangas (2007: 42) tähdentävät selvityksen riittävyyden merkitystä. Heidän mukaansa tosiasioiden oikea esilletuonti on peruslähtökohta, jotta oikea ennakkotieto voidaan antaa. Tämän lisäksi he tuovat esille, että veroasiamies tekee samaisen selvityksen perusteella oman arvionsa muutoksenhaun tarpeestaan. Selvityksen ollessa riittämätön varaa veroasiamies oikeuden muutoksenhakuun, jolloin hakija ei saa itselleen olennaista oikeussuojaa.

3.2.2 Ennakkotietopäätöksen antaminen

Ennakkotietopäätöksen antamisessa ei ole määräaikaa, mutta Verohallinnon (2009) ohjeen mukaan päätös pyritään antamaan mahdollisimman nopeasti sen jälkeen, kun asian ratkaisuun tarvittavat lisäselvitykset on saatu Verohallintoon. Päätös voi sisältää neljä eri ratkaisumuotoa: annetaan asiaratkaisu, jätetään antamatta asiaratkaisu, jätetään hakemus tutkimatta tai jätetään asia sillensä. Ohjeen mukaan jokaisesta ennakkotietopäätöksestä peritään maksu. Päätöksestä, jolla annetaan asiaratkaisu, peritään päätösmaksu ja muista esimerkiksi päätöksestä, jossa asiaa jää sillensä, peritään käsittelymaksu. Maksujen määristä säädetään Valtiovarainministeriön asetuksessa Verohallinnon suoritteiden maksullisuudesta (1092/16.12.2009). Verohallinnon yhteisölle antaman ennakkotiedon päätösmaksu

vuosina 2010 - 2012 on 900 euroa. Mikäli Verohallinto päättää olla antamatta ennakkotiedon, jättää hakemuksen tutkimatta tai jättää asian sillensä peritään käsittelymaksua 80 euroa. Verohallinto on antanut vuonna 2012 noin 600 yhteisöjen tuloverotuksen ennakkotietopäätöstä ja annettavien päätösten määrä vaihtelee tästä jonkin verran vuosittain (Mätäsaho 2013).

Ennakkotieto annetaan määräajaksi, enintään kuitenkin verovuodelle, joka päättyy ennakkotiedon antamista seuraavan kalenterivuoden aikana (VML 85.2 §). Ennakkotiedon sitovuus ja soveltaminen edellyttää, että tosiasiat vastaavat hakemuksessa esitettyjä tosiseikkoja, annetut tiedot eivät ole virheellisiä tai puutteellisia sekä päätöksessä sovellettu lainkohta ei ole muuttunut (Myrsky 2007: 736, Ranta-aho 2007: 152, Verohallinto 2009). Tosiseikkoja ovat Ranta-ahon (2007: 150) mukaan sellaiset asiat, joilla on välittömästi tai välillisesti merkitystä asian ratkaisemisessa ja joilla on vaikutusta veroseuraamusten syntymiseen.

Verohallinnon ohjeen mukaan ennakkotieto jätetään antamatta, kun ennakkotietohakemus sinänsä koskee hakijan liiketoimia tai niiden verotusta, mutta ratkaisulla ei ole välitöntä vaikutusta hakijalle määrättävään veroon. Myrskyn ja Linnakankaan (2007: 41) mukaan ennakkotieto tulisi jättää antamatta aina kun haetaan vastausta siihen, miten veroviranomainen suhtautuu hakemuksessa esitettyihin useisiin vaihtoehtoihin menettelytapoihin ja mukana on veroedun tavoittelua.

Ennakkotietoa ei myöskään anneta, jos asiasta on hakemus vireillä keskusverolautakunnassa tai jos keskusverolautakunta on ratkaissut asian (VML 85.2 §). Ennakkotietoa ei myöskään anneta, jos hakija ei vastaa selvityspyyntöön tai jos hakija ei pyynnöistä huolimatta yksilöi yleisluontoisesti esitettyä verotuskysymystä. Hakemus jätetään tutkimatta, jos asian ratkaisemiseksi ei ole lainmukaisia edellytyksiä ja hakemus jää sillensä hakijan peruuttaessa hakemuksen kirjallisesti. (Verohallinto 2009, Ranta-aho 2007: 151).

Ennakkotiedon antajan ja veroasiamiehen tulkintakysymystä koskeva erimielisyys voi olla myös peruste sille, että ennakkotietoa ei anneta. Näin on laita erityisesti silloin, kun kyseessä on yleisempi oikeudellinen tulkintaongelma, jonka osalta ei ole

yhtenäistä verotuskäytäntöä ja josta on perusteltua saada KVL:sta ratkaisu ennakkopäätösperusteella (Laki keskusverolautakunnasta 535/1996 5 §). Asian saattaminen KVL:n ratkaistavaksi on sopusoinnussa KVL:n kehittämistavoitteiden ja hakijan oikeusturvan kanssa. Sillä asiamiehen valitusvarauman sisältävällä ennakkotiedolla ei olisi hakijalle oikeussuojaa antavaa merkitystä. (Myrsky & Linnakangas 2007: 41, Myrsky 2007: 735).

3.2.3 Ennakkotietopäätöksen noudattaminen

Hakijan vaatimuksesta ennakkotietoa on noudatettava verotusta toimitettaessa (VML 85.5 §). Soveltamista täytyy vaatia esimerkiksi veroilmoituksen antamisen yhteydessä hakijan saatua myönteisen päätöksen. Vaatimus on tehtävä kuitenkin viimeistään ennen säännönmukaisen verotuksen päättymistä. Annettua päätöstä ei voida soveltaa verotusta toimitettaessa ilman vaatimusta, koska vain hakija voi tietää haluaako se päätöstä noudatettavan ja vastaavatko tosiasiat esitetyt tosiseikkoja (Ranta-aho 2007: 154). Kielteisen päätöksen noudattamista ei varmastikaan hakijan kannata vaatia. Kielteinen päätös kuitenkin antaa mahdollisuuden muuttaa suunnitelmia ja tällöin hakija voi pyytää uuden ennakkotiedon (Myrsky 2007: 736). Mikäli ennakkotiedon voimassaoloaikana lainsäädännön tulkinta muuttuu hakijan verotusta kiristävästi, kannattaa hakijan vaatia ennakkotiedon noudattamista (Ranta-aho 2007: 154).

Ennakkotietoa haettaessa tulisi jo (Myrsky & Linnakangas 2007: 43) ymmärtää päätöksen soveltamisen kannalta kuinka välttämätöntä on olosuhteiden pysyvyys ja suunniteltujen toimenpiteiden toteuttaminen. Jälkikäteen arvioitaessa tosiasioiden vastaavuutta hakemuksessa esitettyihin tulisi veroviranomaisen käyttää ankaria kriteerejä (Ranta-aho 2007: 150). Muutoin hakija voi käyttää hyväkseen ennakkotietojärjestelmää ilmoittamalla virheellisiä tietoja tai jättämällä olennaisia tietoja pois.

Ranta-ahon mukaan (2007: 151) ennakkotietomenettelyssä virheellisillä tai väärillä tiedoilla tarkoitetaan tietoja, jotka verovelvollinen on hakemuksessaan tahallisesti tai tahattomasti esittänyt virheellisinä ja joita veroviranomaisen ei ole tunnettava viran puolesta. Puutteellisten tietojen kohdalla on kysymys siitä, että hakemuksessa on

jätetty mainitsematta ratkaisun kannalta tärkeitä tietoja, jotka ovat ainoastaan verovelvollisen hallussa, joko tahattomasti tai tahallisesti.

Ennakkotiedon voimassa ollessa voi asiaratkaisun perusteena oleva lainsäädäntö muuttua, tällöin ennakkotieto ei ole enää sitova. Hakemuksessa esitetty asia voi olla pitkälle tulevaisuuteen sijoittuva tapahtuma ja tänä aikana tapahtuvista lainsäädäntömuutoksista hakija kantaa itse riskin. Ennakkotietojärjestelmää ei näin voi käyttää hyväksi hakemalla suojaa muuttuvalta lainsäädännöltä. Itse lainsäädäntömuutos ei heti välttämättä merkitse sitä, että ennakkotieto menettää sitovuutensa. Muutoksen täytyy olla sellainen, että se olisi muuttanut asian ratkaisun toisenlaiseksi ja että annettu ratkaisu olisi lainvastainen muutoksen jälkeen. (Ranta-aho 2007: 154).

Ennakkotiedon sitovuus ja soveltaminen edellyttää, että Veronsaajien oikeudenvälontayksikkö on hyväksynyt annetun ennakkotiedon. Ennen kuin ennakkotietopäätös annetaan hakijalle tiedoksi, veroviraston on hankittava veroasiamieheltä ilmoitus siitä, käyttääkö hän oikeuttaan hakea muutosta verotukseen, joka on toimitettu ennakkotiedossa tarkoitetulla tavalla (VML 85.4 §). Tällä menettelyllä huomioidaan ennakoitavuuden tarve (Myrsky & Linnakangas 2007: 40). Oikeudenvälontayksikkö voi joko varata oikeuden hakea muutosta tai hyväksyä esitetyn veroratkaisun. Veronsaajien oikeudenvälontayksikkö antaa ennakkotietopäätöksen liitteeksi ilmoituksen kannastaan.

Hakija saa tietää annetun päätöksen tulkinnanvaraisuudesta kun oikeudenvälontayksikkö varaa oikeuden hakea muutosta lopulliseen verotukseen. Mikäli oikeudenvälontayksikkö hyväksyy veroratkaisun, ei sillä ole enää muutoksenhakuoikeutta (Verohallinto 2009), Muutoksenhakuoikeudesta luopuminen sitoo asiamiehiä ja veronsaajia (Myrsky & Linnakangas 2007: 40). Muutoksenhakuoikeus on kuitenkin joka tapauksessa, jos ennakkotieto perustuu virheellisiin tai puutteellisiin tietoihin (VML 62.4 §).

VML 56.4 §:n mukainen verotuksen oikaisu verovelvollisen vahingoksi edellyttää sitä, että verovelvollinen on antanut ennakkotietohakemuksessaan puutteellisen, erehdyttävän tai väärän tiedon aikomistaan toimista. Lähtökohta on, että

verovelvollinen kuvaa hakemuksessa suunnittelemansa toimen tosiseikkoja tarpeellisine liitteineen ja veroviranomainen luottaa saamiensa tietojen oikeellisuuteen. Mikäli ilmoitetut tiedot eivät vastaa tapahtuneita tosiasioita ei päätös saa sitovaa vaikutusta verotuksessa. Sillä ei ole merkitystä katsotaanko annetut tiedot puutteellisiksi vai virheellisiksi. (Ranta-aho 2007: 152).

3.3 Ennakkotietojen asiakysymykset

Vuosittain ennakkotiedoista yli puolet koskevat yritysjärjestelysäännösten (EVL 52-52h §) soveltamista (Rajamäki 2009: 273, Pykönen 2012: 399). Yritysjärjestelyjen suurta osuutta ennakkotietojen määrässä selittää asiaan sisältyvät suuret taloudelliset intressit, joiden vuoksi halutaan varmistua verotuskohtelusta ennen toimeen ryhtymistä (Rajamäki 2009: 274). Sulautuminen ja jakautuminen ovat yleisimpiä yritysjärjestelykysymyksiä, mutta myös muut yritysjärjestelytilanteet, kuten liiketoimintasiirto, osakevaihto ja käyttöomaisuusosakkeiden verovapaa luovutus ovat ennakkotiedoissa usein esiintyviä aiheita. Muita kuin yritysjärjestelyihin liittyviä ennakkotietojen asiakysymyksiä ovat muun muassa peitellyn osingon tai veronkierron säännösten mahdolliset soveltamistilanteet, jaksotus- ja arvostuskysymykset, tulon veronalaisuus ja menon vähennyskelpoisuus sekä siirtohinnoitteluasiat. Ennakkotietoa haetaan myös tilanteissa, joissa halutaan tietää katsotaanko yhtiön osakkaan saavan veronalaista etua yhtiön ja osakkaan välisissä luovutus- tai sopimustilanteissa. Asiaan liittyy usein omaisuuserän käyvän arvon määrittäminen.

Verosuunnittelussa voidaan käyttää sellaisia keinoja, joiden seuraamusten voidaan olettaa hyväksyttäviä verotuksessa. Toisaalta suunnittelussa voidaan ottaa käyttöön keinoja sellaisten veroetujen tavoittamiseksi, joiden katsotaan olevan laille vieraita. Tällöin puhutaan perusteettomista veroeduista ja on siirrytty hyväksyttävästä verosuunnittelusta veronkiertämisen puolelle. Veronkiertämisen estämiseksi on säädetty verotusmenettelylain 28 §:n yleislauseke. Yleislauseketta sovelletaan tilanteissa, joissa kauppahinta, muu vastike tai suoritusaika on kauppa- tai muussa sopimuksessa määrätty taikka muuhun toimenpiteeseen ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin. (Verohallinto 2008: 610).

Yritysjärjestelyjä koskevien 52 ja 52 a-g §:ien soveltumista tarkastellaan lähinnä EVL 52h §:n säännöksillä. Yritysjärjestelyjen perustana tulisi olla liiketaloudellinen syy ja jos on ilmeistä, että järjestelyjen yksinomaisena tai yhtenä pääasiallisista tarkoituksista on ollut veron kiertäminen tai veron välttäminen ei yritysjärjestelyitä koskevia säännöksiä sovelleta. Riittää siis, että veronkierto on ollut yhtenä pääasiallisena syynä järjestelyn ryhtymisessä. Säännöksessä oleva ilmeisyysvaatimus vierittää liiketaloudellisten syiden olemassaolon näyttämisen verovelvollisen vastuulle. (Knuutinen 2012: 184).

Peitellyllä osingolla tarkoitetaan osingonjaon muotovaatimukset sivuuttaen tapahtuvaa osakeyhtiön varojen siirtämistä osakastaholle tavalla, joka todelliselta luonteeltaan on voitonjakoa (Verohallinto 2008: 818). Peitellyn osingon tilanteessa rahanarvoiset edut siirtyvät yleensä yhteisöltä sen osakkaalle joko siten, että näiden välisessä vaihdannassa on poikettu osakkaan tai jäsenen hyväksi käyvästä hintatasosta tai siten, että osakas tai jäsen on saanut yhteisöltä jotakin vastikkeetta (VML 29 § 1 momentti). Peitellyn osingon mahdollisuus liittyy myös omien osakkeiden hankkimis- ja lunastamistilanteisiin tai tilanteisiin, joissa yhtiö alentaa osakepääomaa, vararahastoa tai ylikurssirahastoa (VML 29 § 2 momentti). Peitellyn osingon tulkinta voi tulla vastaan, kun yhtiö hankkii vastiketta vastaan omia osakkeita, alentaa osakepääomaa tai jakaa varoja osakkeenomistajille osingosta menevän veron välttämiseksi (Leppiniemi & Walden 2010: 181). Lisäksi peitelty osinko voi tulla sovellettavaksi, kun saman intressipiirin sisällä tehdään osakekauppaa ilman verotuksesta riippumattomia liiketaloudellisia perusteita.

Sijoitetun vapaan oman pääoman kertymän selvittämisessä useat peräkkäiset yritysjärjestelyt aiheuttavat vaikeimmat tilanteet verovelvollisen näyttövelvollisuuden suhteen (Mattila 2012: 8). Yritysjärjestelyissä yhtiön oman pääoman rakenne voi muuttua suuresti esimerkiksi sulautumisessa. Sulautumistilanteessa vastaanottava yhtiö voi kirjata oman pääoman lisäyksen kokonaan sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon, jolloin sulautuvan yhtiön sidottu pääoma voi muuttua vapaaksi omaksi pääomaksi (Verohallinto 2007). Sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon voidaan osakeyhtiölain 8 luvun 2 §:n mukaan kirjata osakkeiden merkintähinnasta se osa, jota ei merkitä osakepääomaan, vieraaseen pääomaan tai muuhun rahastoon. Lisäksi rahastoon merkitään se määrä,

jolla osakepääomaa alennetaan ja jota ei käytetä tappion kattamiseen tai varojen jakamiseen. Yhtiön tulee selvittää varoja jaettaessa, onko kyse voittovarojen jakamisesta vai pääoman palauttamisesta. Jos jaettavat varat ovat alun alkaen peräisin pääomasijoituksista, käsitellään varojen jakaminen pääomanpalautuksena (Leppiniemi & Walden 2010: 322). Jos taas yhtiö ei voi selvittää riittävän luotettavasti jaettavien varojen luonnetta pääomanpalaukseksi, käsitellään varojen jako osinkotulona.

Osakepääoman alentaminen voi aiheuttaa peitellyn osingon soveltumisen, jos alentamiseen on ryhdytty osingosta menevän veron välttämiseksi. Veron välttämistarkoitus on ilmeistä, jos osakepääomaa on ensin nostettu voittovaroilla ja sitten jakamalla osakepääomaa alennettu. Alentamisen taustalla voivat olla liiketaloudelliset syytkin, jolloin peiteltyä osinko ei tule sovellettavaksi. Peitellyn osingon soveltuminen voi tulla vastaan myös kun yhtiön hankkii tai lunastaa osakkailta omia osakkeitaan ja tekee sen vapaalla omalla pääomalla, joka olisi jaettavissa myös osinkona. (Mattila 2012: 13).

4 MENETELMÄT JA AINEISTO

4.1 Oletukset ennakkotietojen kysyntään vaikuttavista yritysominaisuuksista

Yrityksen tuloverotuksen ennakkotietokyselyjen kysynnän voidaan olettaa olevan yhteydessä yritys kohtaisten tekijöiden kanssa. Aikaisemmissa tutkimuksissa ei tätä suoranaisesti ole kovinkaan paljon tarkasteltu. Beck, Davis ja Jung (1996) ovat esittäneet, että veroneuvonnan kysyntää kasvattaa neuvonnan kyky poistaa epävarmuutta verovelvollisen verovelan suuruudesta sekä veroneuvonnan kyky vaikuttaa verovelvollisen verokohteluun. Lisäksi tilintarkastuksen oheispalkkioiden määräytymistä tarkastelevat tutkimukset ovat esittäneet eräitä oheispalveluiden kysyntään vaikuttavia tekijöitä, jotka ovat käyttökelpoisia myös veroneuvonnan määräytymisen kannalta (Firth 1997, Whisenant *et al.* 2003). On kuitenkin mahdollista, että tilintarkastajien verokonsultoinnin kysyntään vaikuttavat tekijät poikkeavat vastaavista tuloverotuksen ennakkotietokyselyjen kysyntään vaikuttavista tekijöistä. Ennakkotietoa haetaan usein vain merkittävistä ja oleellisista, usein strategisista asioista, mutta veroneuvontaa annetaan strategisten asioiden lisäksi myös operatiivisissa ja taktisissa asioissa. Suunnitellun asian taloudellinen merkittävyys tai asiaan liittyvä mahdollisuus veroviranomaisen erilaisesta tulkinnasta ratkaisee sen, haetaanko ennakkotietoa. Yrityksen oma tai ulkopuolinen asiantuntija tekee ennakkotietohakemuksen ja laatimiseen käytettyjen resurssien määrä ratkaisee maksetun palkkion määrän.

Ennakkotietojen kysyntään voidaan liittää agenttiteoreettista tarkastelua. Agenttiteorian mukaan päämies tai päämiehet sitouttavat agentin toimimaan puolestaan (Jensen & Meckling 1976). Agentin ja päämiehen tavoitteet voivat kuitenkin olla erilaiset, joten agentilla voi olla halu toimia omaa etuaan ajaen. Päämiehelle aiheutuu agenttikustannuksia agentin ohjaamisesta. Näitä kustannuksia ovat agentille annetut kannustimet, joilla tavoitellaan agentin toimimista päämiehen etujen mukaisesti, ja agentin toiminnan valvonnasta aiheutuneet kustannukset. Ilman kustannuksia päämies ei voi olla varma, että agentti toimii päämiehen etuja ajaen. Perinteinen esimerkki tällaisesta tilanteesta on osakkeenomistajan ja johdon välinen tilanne. Osakkeenomistajille (päämies) syntyy agenttikustannuksia, kun yhtiön johto (agentti) käyttää yhtiön varoja päätöksiin, jotka eivät maksimoi yhtiön arvoa.

Agenttiteoria toistuu Jensenin ja Mecklingin (1976: 6) mukaan kaikissa organisaatioissa, joissa informaatio on epätasaisesti jakautunut. Tässä tutkimuksessa agenttiteoriaa sovelletaan siten, että veroviranomainen on päämies ja yrityksen johto agentti.

Agentilla on usein enemmän tietoa kuin päämiehellä, josta aiheutuu tiedon epäsymmetriaa, josta taas aiheutuu haitallista valikoitumista tai moraalikatoa. Cho ja Kreps (1987) ovat tutkineet tiedon epäsymmetriasta aiheutuvaa signaalipeliä. Tässä pelissä on kaksi osapuolta, lähettäjä (agentti) ja vastaanottaja (päämies). Lähettäjä tuntee itsensä ja tavoitteensa, kun taas viestin vastaanottaja ei tunne syvemmin lähettäjä. Lähettäjä lähtee omista lähtökohdista ja valitsee haluamansa viestin eri vaihtoehtoista sekä lähettää sen vastaanottajalle. Viestin vastaanottaja huomioi viestin sisällön ja valitsee omat toimensa mahdollisista vaihtoehtoista tuntematta lähettäjä kunnolla. Nämä kaksi pelaajaa saavat palkintonsa riippuen lähettäjän laadusta ja hänen viestistään sekä vastaanottajan valitsemasta toimesta. On mahdollista, että ennakkotietokyselyssä yritysolosuhteen muotoilulla ja antamallaan informaatiolla yritys pyrkii vaikuttamaan suoraan tai epäsuoraan verottajan ennakkotietopäätökseen. Voidaan ajatella, että yrityksen johto tuntee oman yrityksensä ja sillä on verosuunnittelun kautta saatuna tiettyjä vaihtoehtoja tavoitetilan saavuttamiseen. Johto esittää veroviranomaiselle valitun ennakkotietokysymyksen, johon veroviranomainen reagoi yhtiöltä saamiensa tietojen ja lainsäädännön perusteella sekä antaa oman näkemyksensä asiasta tiedoksi yhtiön johdolle.

Firth (1997) esitti tutkimuksessaan, että korkeat agenttikustannukset vaativat tilintarkastajan riippumattomuutta sijoittajien (investoijien ja luottotajien) vakuuttamiseksi. Agenttiteorian mukaisesti ulkoiset tilintarkastajat ilmaisevat itsenäisen perustellun käsityksen tutkimastaan tilinpäätöksestä ja siihen rinnastettavasta informaatiosta. Johdon intressissä on ottaa riippumaton tilintarkastaja agenttikustannusten pienentämiseksi, sillä luotettavan itsenäisen tilintarkastajan puute todennäköisesti nostaa pääomakustannuksia sekä rajoittaa pääsyä pääomaan ja aiheuttaa vakavia rajoituksia johdon toimille. Vaatimus tilintarkastajan itsenäisyydestä on kriittisen tärkeässä osassa.

Seuraavaksi eritellään eri yritysominaisuuksien oletettavia vaikutuksia veroneuvonnan kysyntään. Yrityksen koon (*SIZE*) oletetaan olevan positiivisessa yhteydessä ennakkotietojen kysynnän todennäköisyyteen. Suurten yritysten operaatiot ja rakenteet ovat monimutkaisia ja niillä on paremmat ohjausjärjestelmät hakea varmistus verottajalta ennen operaation suorittamista. Muutoinkin isommalla yrityksellä on enemmän resursseja ja asiantuntemusta ennakkotietomahdollisuuden käyttämiseen. Hanlon *et al.* (2012) ovat käyttäneet tutkimuksessaan kokoa yhtenä muuttujana tutkiessaan onko kirjanpidollisen tuloksen ja verotuksellisen tuloksen erotuksella yhteyttä korkeisiin oheispalkkioihin sekä tilintarkastajan riskiin ja hänen käyttämäänsä panokseen. He havaitsivat näiden välillä olevan merkittävän yhteyden. Cobbin (2002) sekä Sharman ja Sidhun (2001) mukaan koko on merkittävä ja positiivinen tekijä myös tilintarkastuksen oheispalveluiden määräytymisessä. Yrityksen koon ja ennakkotietojen hakemisella oletetaan olevan positiivinen yhteys.

Voidaan ajatella, että yrityksen kannattavuudella (*PROF*) on yhteys ennakkotietojen kysyntään. Kannattavuuden tavoitetaso määräytyy omistajien asettaman tuottovaatimuksen mukaan, johon oleellisesti vaikuttaa sijoitukseen liittyvä riski. Yrityksen on pystyttävä aikaansaamaan tuottoa vieraan pääoman lisäksi myös omalle pääomalle. Tilintarkastajien oheispalvelujen kysyntään kannattavuudella on oletettu olevan yleensä negatiivinen yhteys (Vieru & Schadewitz 2010, Whisenant *et al.* 2003) Näin ollen myös kannattavuudella ja oheispalveluihin lukeutuvalla ennakkotiedolla voidaan olettaa olevan negatiivinen yhteys. Toisaalta yhtiön tavoitetuloksen saavuttamiseen ja sijoitukseen liittyvän veroriskin hallintaan liittyy veroneuvonta (Beck *et al.* 1996). Verosuunnittelu on jatkuvaa, pitkän aikavälin toimintaa ja se näkyy ajoittain veroviranomaiselle haettuna ennakkotietona. Ennakkotiedon hakemusmaksun osuus maksettavasta verosuunnittelusta on vähäinen, joten hakemuksen hinnan ei katsota muodostavan kynnystä sen hakemiseen. Voidaan olettaa, että kannattavuuden ja ennakkotietojen hakemisen välillä on positiivinen yhteys jo käytetyn verosuunnittelun vuoksi. Kannattavuuden yhteys ennakkotiedon hakemiseen voi siis olla joko negatiivinen tai positiivinen.

Yhtiön konsernisuhteen (*CON*) oletetaan olevan yhteydessä ennakkotietojen hakemiseen. Konsernisuhde muodostaa verotuksellisen haasteen. Tästä syystä oletetaan, että konserniin kuuluva yhtiö hakee todennäköisemmin

ennakkotietopäätöstä kuin yritys, joka ei ole osa konsernia. Yritystutkimuksen (2005:8) mukaan, jos yrityksellä on määräysvalta toisessa yrityksessä, on edellinen emonyritys ja jälkimmäinen tytäryritys. Määräysvallan katsotaan syntyvän, jos yrityksellä on enemmän kuin puolet kohdeyrityksen osakkaiden tuottamasta äänivallasta tai oikeus nimittää tai erottaa enemmistö toimielimissä tai jos sitä johdetaan yhteisesti kohdeyrityksen kanssa tai jos kirjanpitovelvollisella on tosiasiallinen määräysvalta kohdeyrityksissä. Konsernisuhdetta kuvataan dummy-muuttujalla, joka saa arvon yksi jos yhtiö on osa konsernia ennakkotietoa edeltävällä tilikaudella, muulloin muuttujan arvo on nolla.

Hyvä kannattavuus ja voitollinen tulos ovat tavoiteltavia, mutta niiden varjopuolena on maksettavien verojen kasvaminen. Verojen minimointi ja tavoiteltavan voiton näyttäminen voivat johtaa tuloksenjärjestelyyn (Lanne *et al.* 1997: 27). Mikäli yrityksellä ei ole enää käytettävissä tuloksenjärjestelykeinoja, tulee yrityksen voitto näkyviin (Leppiniemi 2009:193). Taktisten keinojen loppuessa voidaan siirtyä strategisiin keinoihin, kuten yritysjärjestelyihin, joiden yhteydessä haetaan ennakkotietoa suunniteltuun toimeen liittyvän epävarmuuden poistamiseksi. Näin ollen voidaan olettaa, että kuten kannattavuudella, myös veron määrällä (*TAX*) ja ennakkotiedon hakemisella olevan positiivisen yhteyden.

Suuri jaettavissa oleva vapaa oma pääoma on yleensä menestyvän ja omistajaansa motivoivan yrityksen tunnusmerkki (Leppiniemi & Leppiniemi 2006: 74). Vapaan oman pääoman suuri määrä antaa omistajille enemmän mahdollisuuksia suunnitella itselleen verotuksellisesti edullista voitonjakoa. Yritysjärjestely on omistajan näkökulmasta onnistunut, mikäli sillä voidaan kasvattaa jakokelpoisia varoja ja erityisesti vapaan oman pääoman jakokelpoisia varoja (Immonen 2012: 236). Verotus sisältää myös kannustimen omistajalle kasvattaa yhtiön oman pääoman määrää, sillä yhtiön nettovarallisuuden määrällä on yhtiön omistajalle verotuksellisesta näkökulmasta merkitystä (Leppiniemi & Walden 2009: 49). Verovuosina 2006 - 2013 luonnollisen henkilön listaamattomasta yhtiöstä saatu osinko on verotonta tuloa siihen määrään saakka, joka vastaa osakkeiden matemaattiselle arvolle laskettua 9 %:n tuottoa (TVL 33 b §). Näitä verottomia osinkoja voi saada enintään 60 000 euroa vuodessa ja tämän määrän ylittävistä osingoista 70 % on veronalaista pääomatuloa ja 30 % verotonta tuloa. Jos taas osinko

ylittää osakkeen matemaattiselle arvolle lasketun 9 %:n tuoton on ylimenevästä osasta 70 % osingonsaajalle ansiotuloa ja 30 % verotonta tuloa. Matemaattisessa arvossa on kyse yhtiön nettovarallisuudesta, joka tarkoittaa yhtiön varoja vähennettynä veloilla. Nettovarallisuuden yhteys ennakkotietojen hakemiseen on ongelmallinen, kuten kannattavuudenkin. Verosuunnittelulla voidaan nettovarallisuutta pyrkiä optimoimaan osingonjaon kannalta liian heikon tai tarpeettoman hyvän nettovarallisuuden tilanteissa. Pyrittäessä suunnitellulla toimenpiteellä kasvattamaan yrityksen nettovarallisuutta, on nettovarallisuudella (*NAS*) ja ennakkotietojen hakemisella negatiivinen yhteys. Toisaalta jos yhtiöön on kasautunut nettovarallisuutta enemmän kuin sitä voidaan hyödyntää osingonjaon puitteissa, voidaan ennakkotiedossa suunniteltuun yritysjärjestelyyn ryhtyä nettovarallisuuden uudelleenjärjestelyn vuoksi. Tällöin nettovarallisuudella on positiivinen yhteys. Nettovarallisuutta tai logaritmista nettovarallisuutta ei ole tiettävästi käytetty aiemmissa tutkimuksissa.

Tilintarkastajien oheispalveluita käsittelevissä tutkimuksissa on havaittu yrityksen maksuvalmiuden vaikuttavan positiivisesti oheispalveluita kysyntään. Yhteys saattaa riippua niin sanotusta free cash flow -hypoteesista, jonka mukaan runsaat kassavarat johtavat maksullisten palveluiden ylikulutukseen (Jensen 1986, Zwiebel 1996). Näin ollen oletetaan, että maksuvalmiuden (*LIQ*) ja ennakkotietojen kysymisen todennäköisyyden välillä on positiivinen yhteys.

Yrityksen velkaisuuden (*LEV*) ja ennakkotietojen kysymisen välillä oletetaan positiivinen yhteys. Velkaisuus kuvastaa rahoitusriskiä ja riskiä karttava yritysjohto pyrkii välttämään lisäepävarmuutta, joka aiheutuu toimista joihin liittyy verotuksellista epätietoisuutta. Lisäksi velkaisuus-muuttujalla voidaan kuvata agenttikustannusten hallinnan olemassaoloa (Antle *et al.* 2006: 245). Kun epävarmuus on poistettavissa ennakkotietoa hakemalla, syntyy hypoteesin mukainen positiivinen yhteys velkaisuuden ja ennakkotietojen kysymisen välillä. Firth (1997) on määritellyt velkaisuudella olevan positiivisen vaikutuksen tilintarkastajan oheispalvelujen hankkimisessa. Näistä oheispalveluista suuri osa on veroneuvontaa. Oma pääoma on yrityksen vakavaraisuuden perusta ja sen suhteellisella osuudella pääomasta on merkitystä tehtäessä johtopäätöksiä yrityksen rahoitusasemasta ja

riskillisyydestä (Leppiniemi & Walden 2009: 391). Oman pääoman voidaan katsoa olevan velkaisuuden vastapari kun on kyse pääomarakenteen muodostumisesta. Tällöin oman pääoman ja ennakkotietojen hakemisen välillä voidaan katsoa olevan negatiivisen yhteyden.

4.2 Logistinen regressiomalli ja hypoteesit

Asetettuja hypoteeseja testataan logistinen regressiomallin avulla. Logistisessa regressiomallissa selitetään dikotomista muuttujaa selittävien muuttujien avulla. Logistisen regressioanalyysin malli voidaan esittää yleisessä muodossa seuraavasti. Olkoon y sellainen binääristä tapahtuman kuvaava muuttuja, joka saa arvoja 1 (tapahtuma) ja 0 (ei-tapahtumaa) ja p on tapahtuman $y=1$ todennäköisyys, $p = \text{prob}(y=1)$. Olkoon X_1, \dots, X_k selittävien muuttujien joukko. Tällöin logistinen regressiomalli estimoi selittäviin muuttujiin liittyvät parametrit a, b_1, \dots, b_k maksimum likelihood -estimointimenetelmän avulla, jolloin malli on muotoa:

$$\log\left(\frac{p}{(1-p)}\right) = a + b_1 X_1 + \dots + b_k X_k \quad (1)$$

Tästä on ratkaistavissa tapahtuman $y=1$ esiintymistodennäköisyys, joka on

$$p = \frac{e^{a+b_1 X_1 + \dots + b_k X_k}}{1 + e^{a+b_1 X_1 + \dots + b_k X_k}} \quad (2)$$

Kun tähän yleiseen malliin sovitetaan ennakkotietokyselyn todennäköisyyteen vaikuttavat hypotetisoidut muuttujat, saadaan testattava malli 3. Mallissa PRE on ennakkotietomuuttuja, joka saa arvon 1 jos ennakkotieto on haettu, muutoin PRE saa arvon 0. Malli on muotoa

$$PRE(0,1)_i = a + b_1 \ln(SIZE_i) + b_2 CON_i + b_3 PROF_i + b_4 LIQ_i + b_5 LEV_i + b_6 TAX_i + b_7 \ln(NAS_i) + u_i \quad (3)$$

jossa

$SIZE_i$	= yhtiön i kokoa kuvaava muuttuja
$PROF_i$	= yhtiön i kannattavuutta kuvaava muuttuja
CON_i	= yhtiön i konsernisuhdetta kuvaava muuttuja
TAX_i	= yhtiön i verojen määrää kuvaava muuttuja
NAS_i	= yhtiön i nettovarallisuuden määrää kuvaava muuttuja
LIQ_i	= yhtiön i maksuvalmiutta kuvaava muuttuja
LEV_i	= yhtiön i velkaisuutta kuvaava muuttuja

Taulukossa 1 on esitetty tarkemmin muuttujien määrittelyt sekä asetetut hypoteesit. Hypoteesit saavat tukea, jos muuttujalle mallin estimoima kerroin on hypoteesin mukainen ja tilastollisesti merkitsevästi ($p < 0,05$) nolasta poikkeava. Taulukon 1 kysymysmerkki kuvaa tilannetta, jossa teorian tai aikaisempien empiiristen tulosten avulla ei ole mahdollista esittää selkeää näkemystä muuttujien yhteydestä veroneuvonnan kysyntään.

Taulukko 1. Muuttujien määrittelyt ja asetetut hypoteesit.

Muuttuja	Kuvaus muuttujan sisällöstä	Odotettu etumerkki
ln(SIZE)	yrityksen taseen luonnollinen logaritmi	+
PROF	yrityksen oman pääoman tuotto prosentti	?
CON	konsernisuhdetta kuvaava dummy-muuttuja, joka saa arvon yksi jos yhtiö on osa konsernia, muulloin muuttujan arvon on nolla.	+
TAX	yrityksen verojen määrän osuus liikevaihdosta.	+
ln(NAS)	yrityksen nettovarallisuuden luonnollinen logaritmi, mikä saadaan vähentämällä yhtiön varoista velat	?
LIQ	yrityksen quick ratio	+
LEV	yrityksen vieras pääoma jaettuna taseen loppusummalla	+

Kaikki muuttujat ovat ennakkopäätöshakemusta edeltävältä tilikaudelta. Yrityksen koko- ja nettovarallisuusmuuttujasta on tehty logaritmimuunnos, jotta jakauma olisi lähempänä normaalijakaumaa. Yrityksen oman pääoman tuotto prosentissa tase-erät on laskettu kauden alun ja lopun keskiarvoina sekä nettotulos on muunnettu vastaamaan tilikauden pituutta. Veromuuttujan sisältö on saatu jakamalla tilikauden verot liikevaihdolla. Veroilla tarkoitetaan tuloslaskelmalla ilmoitettuja välittömiä veroja, joihin sisältyvät tuloverot ja muut välittömät verot. Maksuvalmiuden muuttujana käytetyssä quick ratio -tunnusluvussa lyhytaikainen rahoitusomaisuus on

jaettu lyhytaikaisella vieraalla pääomalla, kun taas velkaisuutta kuvaavassa muuttujassa yrityksen koko vieras pääoma on jaettu taseen loppusummalla.

Tulosten herkkyyttä muuttujamäärittelyille testataan herkkyyksianalyysin avulla. Tällöin *PROF*-muuttuja määritellään liiketulosprosentin avulla, *LIQ*-muuttuja määritellään current ratio -tunnusluvun ja *LEV*-muuttuja omavaraisuusasteen avulla. Hypoteesin etumerkki pysyy *PROF*-muuttujalla ja *LIQ*-muuttujalla entisellään, mutta *LEV*-muuttujalla se muuttuu negatiiviseksi. Liiketulosprosentti on tuloksen rakenteesta kertova luku, joka saadaan jakamalla liiketulos liiketoiminnan tuotoilla. Current ratio vastaa muutoin quick ratio -tunnuslukua, mutta siinä on mukana rahoitusomaisuuden lisäksi vaihto-omaisuus. Velkaisuutta mittaavassa omavaraisuusasteessa on kyse pääomarakenteesta, vakavaraisuudesta ja rahoitusriskin mittaamisesta oman pääoman sijoittajan näkökulmasta. Omavaraisuusaste lasketaan jakamalla oma pääoma taseen loppusummalla.

4.3 Aineisto

Ennakkotietojen kysyntään vaikuttavaa mallia testataan aineistolla, jossa on käytetty Pohjois-Suomen yritysveroimistosta vuosina 2008 - 2009 haettuja osakeyhtiöitä koskevia tuloverotuksen ennakkotietoja. Mallin yrityskohtaiset ominaisuudet perustuvat tilinpäätöksen tunnuslukuihin. Tilinpäätöstietoina on käytetty hakemusvuotta edeltävän vuoden tilinpäätöstä: ennakkotietoa vuonna 2008 hakeneen yhtiön tilinpäätös vuodelta 2007 sekä ennakkotietoa vuonna 2009 hakeneen yhtiön tilinpäätös vuodelta 2008.

Alkuperäisessä aineistossa oli 139 yhtiötä, joista ennakkotietohakemuksia on 70 yhtiöllä ja joista 69 oli vertailuyhtiötä, joilla ei ollut ennakkotietohakemusta. Vertailuyhtiöiksi on poimittu satunnaisotannalla otos kaikista Pohjois-Suomen yritysveroimiston veroilmoitusvelvollisista osakeyhtiöistä verovuosilta 2008 ja 2009. Kaikille yhtiöille on kerätty samat yrityskohtaiset ominaisuustiedot. Lisäksi tuloverotuksen ennakkotietohakemukset on ryhmitelty hakemuksen asiakysymyksen perusteella. Aineiston analysointia varten yhtiöiden yksilöintitiedot (nimi, y-tunnus) on salattu numeroimalla. Aineiston analysointiin on käytetty logistista regressioanalyysia ja herkkyyksianalyysia sekä PASW-ohjelmistoa.

Alkuperäinen aineisto sisälsi yhtiöitä, joilla ei ollut tilinpäätöksessään joko lainkaan tai joilla oli vain vähän tilinpäätöslukuja. Näitä yhtiöitä oli 31 kappaletta ja ne poistettiin ennen mallin testausta. Jäljelle jäi 108 yhtiöitä, joista puolet oli hakenut ennakkotietoa ja toinen puoli oli vertailuyhtiöitä.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Aineiston kuvaus

Taulukossa 2 esitetään kuvailevia tilastotietoja tutkimuksen aineistosta, jossa on 108 havaintoa. Aineisto jakautuu vertailuryhmään (N=54) ja ennakkotietoa hakeneisiin (N=54). Aineisto ei pääosin noudata normaalijakaumaa, koska aineiston sisältämät tunnusluvut itsessään eivät ole normaalijakauman mukaisia joko niiden sisältämien teknisten raja-arvojen vuoksi tai ne voivat sisältää poikkeavia havaintoja, jotka vaikeuttavat tunnuslukujen käyttöä tilastollisissa malleissa (Kallunki & Kytönen 2002: 173). Poikkeavien havaintojen kontrolloimiseksi aineisto on winzoroitu (taulukko 2) ja järjestyslukutransformoitu (taulukko 3). Winzoroinnissa havainnot, jotka ylittävät 95 prosentin ylärajan on pakotettu tämän ylärajan suuruiseksi, ja havainnot, jotka alittavat 5 prosentin alarajan on pakotettu alarajan suuruiseksi. Kun taas järjestyslukutransformoinnissa havainnot on järjestetty nollan ja yhden välille (Kane & Meade 1998: 62).

Taulukossa 2 esitetään muuttujien keskiarvot, mediaanit, keskihajonnat sekä minimi- ja maksimi-arvot. Taulukon arvot on pyöristetty kolmen desimaalin tarkkuudella. Paneelissa A on esitettynä vertailuryhmän yhtiöiden osalta kuvailu mallissa mukana olevista muuttujista niin perusmallin kuin herkkyysanalyysin osalta ja paneelissa B on esitettynä vastaava kuvailu ennakkotietoa hakeneiden yhtiöiden osalta. Aineiston, joka sisältää sekä vertailuryhmän että ennakkotietoa hakeneiden ryhmän, jakaumaominaisuuksia on testattu Kolmogorov-Smirnovin testillä. Testin nollahypoteesissa jakauma noudattaa normaalijakaumaa ja nollahypoteesi hylätään, kun muuttujan testisuureen p -arvo on alle 0,05. Testin mukaan muuttujista vain $\ln(SIZE)$ ja $\ln(NAS)$ noudattavat normaalijakaumaa.

Vertailuryhmällä kaikki muut yritysominaisuudet paitsi LEV ovat keskiarvon ja mediaanin suhteen suuremmat kuin hakeneiden ryhmällä kuvailevalla tavalla tarkasteltuna. Hakeneiden ryhmän yhtiöillä on siis enemmän vierasta pääomaa suhteutettuna taseen loppusummaan kuin vertailuryhmällä. Tätä tukee muuttuja $SLEV$, joka osoittaa oman pääoman suhteen olevan korkeampi vertailuryhmällä. Muiden muuttujien perusteella voidaan todeta, että vertailuryhmä on kannattavampi,

maksuvalmiimpi ja tuovan omalle pääomalle paremman tuoton. Lisäksi vertailuryhmällä on enemmän konsernisuhteita, siinä maksetaan enemmän veroja suhteutettuna liikevaihtoon sekä taseet ja nettovarallisuudet ovat myös hivenen korkeammat. Ennakkotietoa hakeneilla suurimmat keskihajonnat ovat *LEV*-muuttujan lisäksi muuttujilla *ln(NAS)* ja *SLIQ*. Muiden yritysominaisuuksien keskihajonta on voimakkaampaa vertailuryhmässä kuin hakijoilla. Suurimmat minimi löytyvät hakeneiden ryhmästä kaikista muista paitsi muuttujista *SLIQ* ja *SLEV*. Suurimmat maksimit löytyvät vertailuryhmästä muuttujista *ln(SIZE)*, *PROF*, *TAX*, *ln(NAS)* ja *SPROF*. Hakeneilla suurimmat maksimit ovat muuttujissa *LEV*, *SLIQ* ja *SLEV*.

Taulukko 2. Kuvailevia tilastotietoja yritysominaisuuksista (N=108).

Muuttuja	Keskiarvo	Mediaani	Keskihajonta	Min	Max
Paneeli A: Mallin selittävät muuttujat vertailuryhmässä PRE=0 (N=54)					
ln(SIZE)	14,753	14,850	1,559	10,010	18,520
PROF	24,968	19,070	38,615	-20,504	136,803
CON	0,278	0	0,452	0	1
TAX	4,310	2,21	5,214	0	16,743
ln(NAS)	14,021	14,065	1,496	11,252	16,786
LIQ	3,283	1,585	4,177	0,253	14,652
LEV	41,645	34,405	27,542	4,055	89,111
SPROF	20,733	16,500	21,624	-10,700	67,900
SLIQ	3,510	1,815	3,809	0,339	14,137
SLEV	57,834	65,510	28,060	7,796	95,581
Paneeli B: Mallin selittävät muuttujat ennakkotietoa hakeneilla PRE=1 (N=54)					
ln(SIZE)	13,064	13,375	1,854	9,559	16,048
PROF	20,550	14,935	37,617	-42,219	116,138
CON	0,167	0	0,376	0	1
TAX	2,172	1,210	2,775	0	8,854
ln(NAS)	12,105	12,020	1,797	8,972	15,065
LIQ	2,729	1,395	3,655	0,120	15,466
LEV	50,638	52,455	27,988	4,022	90,153
SPROF	9,009	5,500	12,674	-11,200	36,700
SLIQ	2,954	1,705	3,585	0,459	15,466
SLEV	47,822	40,535	27,892	9,848	95,979

ln(SIZE) = yrityksen taseen luonnollinen logaritmi, PROF = yrityksen oman pääoman tuotto prosentti, CON = konsernisuhdetta kuvaava dummy-muuttuja, joka saa arvon yksi, jos yhtiö on osa konsernia, muulloin muuttujan arvon on nolla, TAX = yrityksen verojen määrän osuus liikevaihdosta prosentteina, ln(NAS) = yrityksen nettovarallisuuden (varat - velat) luonnollinen logaritmi, LIQ = yrityksen quick- ratio ja LEV = yrityksen vieras pääoma jaettuna taseen loppusummalla, SPROF = yrityksen liikutulos prosentti, SLIQ = yrityksen current- ratio, SLEV = yrityksen omavaraisuusaste.

Muuttujien kuvailevia tietoja tarkasteltaessa voidaan havaita, että muuttujat $\ln(SIZE)$ ja $\ln(NAS)$ ovat arvoiltaan lähes samanlaiset. Muuttuja TAX ei näytä verojen absoluuttista määrää, sillä se on yrityksen verojen määrän osuus liikevaihdosta. Suurimmillaan verojen osuus liikevaihdosta on 16,7 prosenttia vertailuryhmässä ja hakeneiden ryhmässä 8,8 prosenttia. Muuttujan TAX keskiarvo on vertailuryhmässä 4,3 prosenttia ja hakijoilla 2,2 prosenttia, mediaanin ollessa vertailuryhmällä 2,2 prosenttia ja hakijoilla 1,2 prosenttia.

Muuttujien $PROF$, LEV ja $SLEV$ keskihajonta on voimakasta sekä vertailuryhmässä ja hakeneissa verrattuna muihin muuttujiin. Nämä muuttujat pohjautuvat taseen lukuihin, joten niiden lähtöarvot ovat jo itsessään muita muuttujia suurempia. Muuttujan $SPROF$ keskihajonta on myös suuri, mutta vertailuryhmässä selvästi hakeneita suurempaa. Tämä osoittaa sen, että vertailuryhmän liiketuloksen muodostuminen vaihtelee suuresti verrattuna hakijoiden ryhmään. Muuttujat LIQ ja $SLIQ$ eivät voi saada laskutapansa vuoksi lainkaan negatiivisia arvoja, joten niiden minimiarvo on pienimmillään nolla (Foster 1986: 102).

Taulukko 3. Kuvailevia tilastotietoja yritysominaisuuksista transformoidulla aineistolla (N = 108).

Muuttuja	Keskiarvo	Mediaani	Keskihajonta	Min	Max
Panel A: Perusmallin selittävät muuttujat					
Rln(SIZE)	0,499	0,500	0,293	0,000	1,000
RPROF	0,500	0,500	0,293	0,000	1,000
RTAX	0,476	0,500	0,324	0,000	1,000
Rln(NAS)	0,499	0,500	0,293	0,000	1,000
RLIQ	0,499	0,495	0,292	0,000	1,000
RLEV	0,500	0,500	0,293	0,000	1,000
Panel B: Herkkyysanalyysin lisämuuttujat					
RSPROF	0,490	0,491	0,289	0,000	1,000
RSLIQ	0,500	0,500	0,293	0,000	1,000
RSLEV	0,500	0,500	0,293	0,000	1,000

Taulukossa 3 on esitetty aineisto järjestyslukutransformoituna. Tutkimuksessa on päädytty tähän transformointiin, koska tilinpäätösaineistosta lasketut muuttujat eivät pääosin noudata normaalijakauma ja koska aineisto sisältää myös poikkeavia havaintoja (Kane & Meade 1998). Lisäksi käytetyissä muuttujissa on osassa niiden

määritelmästä aiheutuvaa vinoutta, kuten muuttujissa quick ratio ja current ratio. Nämä muuttujat eivät voi saada negatiivisia arvoja niiden osoittajan ja nimittäjän ollessa aina positiivisia (Kallunki & Kytönen 2002: 172). Transformoidun aineiston poikkeamista normaalijakaumasta on testattu Kolmogorovin-Smirnovin testillä. Testin tulosten mukaan voidaan todeta, että kaikki muut muuttujat paitsi muuttuja TAX, noudattavat normaalijakaumaa ($p < 0,05$).

Tutkimuksen ennakkotiedoista yli puolet koskee yritysjärjestelyjä, kuten taulukko 4 osoittaa. Yritysjärjestelyistä eniten kysytään jakautumiseen liittyviä asioita. Muu yritysjärjestely -ryhmä sisältää muun muassa sulautumiset. Edellisten lisäksi kysytään myös osakkeiden myyntiä koskevia kysymyksiä. Osakkaan edun veronalaisuuteen liittyviä kysymyksiä sisältyy melkein neljäsosaan hakemuksista. Muut syyt -ryhmä sisältää hyvin laajasti yksittäisiä asioita, kuten tulon veronalaisuuskysymyksiä ja pääoman palauttamiseen liittyviä kysymyksiä.

Taulukko 4. Hakemusten asiakysymysten sisältö (N=54).

Hakemussyyt	Hakemuksia	%-osuus
Jakautuminen	16	30 %
Osakkaan veronalainen etu	13	24 %
Muu yritysjärjestely	11	20 %
Osakkeiden myynti	5	9 %
Muu syy	9	17 %
Kaikki yhteensä	54	100 %

5.2 Muuttujien välisiä korrelaatioita

Muuttujien välisiä korrelaatioita on kuvattu taulukossa 5. Korrelaatiokertoimet on laskettu multikollineaarisuuden selvittämiseksi. Keskenään voimakkaasti korreloivat tunnusluvut sisältävät saman informaation, eivätkä tuo malliin lisää selitysasetta (Kallunki & Kytönen 2002: 178). Transformoidun aineiston riippuvuuden voimakkuuden mittaamiseen on käytetty Spearmanin järjestyskorrelaatiokerrointa. Winzoroitujen muuttujien osalta on käytetty Pearsonin korrelaatiokerrointa. Korrelaatio on tilastollisesti merkitsevä, kun $p < 0,05$ ja erittäin merkitsevä kun $p < 0,01$.

Muuttujan *PRE* korrelaatioita tarkasteltaessa sillä on tilastollisesti erittäin merkitsevä positiivinen korrelaatio muuttujiin $\ln(SIZE)$, *TAX*, $\ln(NAS)$ ja *SPROF* sekä muuttujiin $R\ln(SIZE)$, $R\ln(NAS)$ ja *RSPROF*. Hakemisen kanssa korreloivat siis taseen loppusumma, nettovarallisuus ja liiketulosprosentti sekä näiden lisäksi verot winzoroidussa aineistossa.

Muuttujalla $\ln(SIZE)$ on erittäin voimakas positiivinen korrelaatio muuttujaan $\ln(NAS)$, samoin kuin muuttujalla $R\ln(SIZE)$ muuttujaan $R\ln(NAS)$. Näiden korrelaatio on niin voimakas, että se lähenee yhtä. Voimakas korrelaatio kertoo siitä, että suurilla yhtiöillä on myös suuri nettovarallisuus. Taseen loppusumma ja nettovarallisuus kuvaavat kuitenkin sisältöjensä puolesta yhtiötä toisistaan hivenen poikkeavalla tavalla. Taseen loppusummassa on kyse resurssien loppusummasta ja nettovarallisuudessa on kyse käytännössä oman pääoman määrästä (varat vähennettynä veloilla). Todetun erittäin merkittävän korrelaation vuoksi regressioanalyysiin päädyttiin tekemään kaksi erilaista muunnosta alkuperäisestä mallista, toisesta poistettuna $\ln(NAS)$ (malli 4) ja toisesta $\ln(SIZE)$ (malli 5).

$$PRE(0,1)_i = a + b_1 \ln(SIZE_i) + b_2 CON_i + b_3 PROF_i + b_4 LIQ_i + b_5 LEV_i + b_6 TAX_i + u_i \quad (4)$$

$$PRE(0,1)_i = a + b_2 CON_i + b_3 PROF_i + b_4 LIQ_i + b_5 LEV_i + b_6 TAX_i + b_7 \ln(NAS_i) + u_i \quad (5)$$

Muuttujalla *TAX* on erittäin voimakas positiivinen korrelaatio muuttujiin *LIQ*, *SPROF*, *SLIQ* ja *SLEV*. Samoin muuttujalla *RTAX* on erittäin merkitsevä positiivinen korrelaatio muuttujaan *RPROF*, *RLIQ*, *RSPROF*, *RSLIQ* ja *RSLEV*. Liikevaihtoon suhteutettujen välittömien verojen määrän kasvaessa myös yhtiön liiketulosprosentti, quick ja current ratio sekä omavaraisuusaste kasvavat. Muuttujalla *TAX* on myös merkitsevä positiivinen korrelaatio muuttujaan $\ln(NAS)$ ja muuttujalla *RTAX* muuttujaan $R\ln(NAS)$, joten verojen kasvaessa nettovarallisuuskin kasvaa. Muuttujalla *TAX* on kuitenkin erittäin voimakas negatiivinen korrelaatio muuttujaan *LEV* ja muuttujalla *RTAX* muuttujaan *RLEV*. Negatiivisessa korrelaatiossa verojen määrän kasvaessa pienenee yhtiön taseella jaettu vieras pääoma ja toisinpäin.

Taulukko 5. Yritysominaisuuksien keskinäiset korrelaatiot ($N = 108$).

	PRE (0,1)	Rln(SIZE)	RPROF	CON	RTAX	Rln(NAS)	RLIQ	RLEV	RSPROF	RSLIQ	RSLEV	
PRE (0,1)	1	0,430**	0,038	0,134	0,085	0,469**	0,062	-0,154	0,297**	0,077	0,172	PRE (0,1)
ln(SIZE)	0,467**	1	0,033	0,433**	0,015	0,893**	-0,103	0,085	0,110	-0,100	-0,071	Rln(SIZE)
PROF	0,058	0,049	1	0,085	0,294**	0,048	-0,053	-0,004	0,549**	-0,030	0,053	RPROF
CON	0,134	0,343**	0,183	1	-0,186	0,380**	-0,155	0,152	0,036	-0,213*	-0,164	CON
TAX	0,250**	0,043	0,026	-0,076	1	0,205*	0,370**	-0,533**	0,554**	0,370**	0,534**	RTAX
ln(NAS)	0,505**	0,927**	0,045	0,338**	0,216*	1	0,118	-0,285**	0,255**	0,113	0,298**	Rln(NAS)
LIQ	0,071	-0,061	-0,162	-0,120	0,371**	0,079	1	-0,599**	0,119	0,906**	0,599**	RLIQ
LEV	-0,161	-0,020	0,086	0,142	-0,556**	-0,280**	-0,561**	1	-0,358**	-0,593**	-0,969**	RLEV
SPROF	0,317**	0,107	0,362**	0,089	0,524**	0,218*	0,167	-0,324**	1	0,108	0,372**	RSPROF
SLIQ	0,076	-0,046	-0,165	-0,138	0,387**	0,090	0,956**	-0,585**	0,176	1	0,580**	RSLIQ
SLEV	0,178	0,045	-0,033	-0,174	0,559**	0,298**	0,566**	-0,971**	0,336**	0,574**	1	RSLEV
	PRE (0,1)	ln(SIZE)	PROF	CON	TAX	ln(NAS)	LIQ	LEV	SPROF	SLIQ	SLEV	

Transformoidusta aineistosta lasketut korrelaatiot ovat Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimella oikealla yläkulmassa ja vasemmalla alakulmassa ovat winzoidusta aineistosta lasketut korrelaatiot Pearsonin järjestyskorrelaatiokertoimella. ** korrelaatio on tilastollisesti erittäin merkitsevä kun $p < 0.01$ ja * korrelaatio on tilastollisesti merkitsevä kun $p < 0.05$

Muuttujalla $\ln(NAS)$ on voimakas negatiivinen korrelaatio muuttujaan LEV ja muuttujalla $R\ln(NAS)$ muuttujaan $RLEV$. Tämä on luonnollista, sillä nettovarallisuuden kasvaessa oman pääoman osuus taseessa nousee ja vieraan pääoman osuus laskee. Muuttujalla $\ln(NAS)$ on merkitsevä positiivinen korrelaatio muuttujaan $SPROF$ ja erittäin voimakas positiivinen korrelaatio muuttujaan $SLEV$. Kun taas muuttujalla $R\ln(NAS)$ on sekä muuttujaan $RSPROF$ että $RSLEV$ erittäin voimakas positiivinen korrelaatio. Liiketulosprosentti ja omavaraisuusaste korreloivat siis nettovarallisuuden kanssa.

Muuttujalla LIQ on erittäin voimakas negatiivinen korrelaatio muuttujaan LEV ja erittäin voimakas positiivinen korrelaatio muuttujiin $SLIQ$ ja $SLEV$. Samoin muuttujalla $RLIQ$ on erittäin voimakas negatiivinen korrelaatio muuttujaan $RLEV$ ja erittäin voimakas positiivinen korrelaatio muuttujiin $RSLIQ$ ja $RSLEV$. Quick ratio korreloi siis negatiivisesti taseeseen suhteutetun yrityksen vieraan pääoman kanssa. Quick ratio korreloi positiivisesti niin voimakkaasti current ratio -tunnusluvun kanssa, että korrelaatio lähenee yhtä. Voimakas korrelaatio on luonnollista tunnuslukujen sisältöjen vuoksi. Muuttuja $SLIQ$ korreloi samansuuntaisesti kuin muuttuja LIQ .

Muuttujalla LEV on erittäin voimakas negatiivinen korrelaatio muuttujiin $SPROF$, $SLIQ$ ja $SLEV$ ja samoin myös muuttujalla $RLEV$ muuttujiin $RSPROF$, $RSLIQ$ ja $RSLEV$. Yhtiön taseeseen suhteutetun vieraan pääoman määrän noustessa oman pääoman tuotto prosentti, current ratio ja omavaraisuusaste laskevat. Muuttujalla $SPROF$ on erittäin voimakas positiivinen korrelaatio muuttujaan $SLEV$ ja muuttujalla $RSPROF$ muuttujaan $SLEV$. Liiketulosprosentin noustessa nousee myös omavaraisuusaste prosentti.

5.3 Regressioanalyysin tulokset

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, onko tuloverotuksen ennakkotietoa hakevilla yhtiöillä joitain yhteisiä tunnistettavia tekijöitä ja millainen yhteys yritysominaisuuksilla on ennakkotietojen hakemisessa. Tutkimus pyrkii vastaamaan myös kysymykseen, lisäävätkö tietyt yritysominaisuudet todennäköisyyttä hakea

ennakkotietoa. Tutkimuksessa muodostettiin logistinen regressiomalli, joissa selittävinä muuttujina olivat valitut yrityskohtaiset ominaisuudet. Regressioanalyysissä saatuja tuloksia tulkitaan odotetun regressiokertoimen etumerkin, regressiokertoimen merkitsevyyden eli p -arvon sekä mallin selityksasteen avulla.

Regressiokertoimen etumerkki kertoo selitettävän ja selittävän muuttujan välisen yhteyden suunnasta. Yhteys on merkitsevä, jos p -arvo on pienempi kuin 0,05 ja yhteys on erittäin merkitsevä, jos p -arvo on pienempi kuin 0,01 (Heikkilä 2008: 194-195). Selittäjän vaikutusta kuvaa $Exp(B)$, joka kertoo odds ration eli riskin. Tätä lukua verrataan ykköseen ja luku kertoo riskin muutoksen kun selittäjässä tapahtuu yhden yksikön muutos. Taulukossa 6 esitetään logistisen regressioanalyysin tulokset. Taulukossa on esitetty regressiokertoimien odotetut etumerkit, regressiokertoimet, p -arvot ja riskiä kuvaava $Exp(B)$. Nagelkerken selityksasteen perusteella malli 5 selittää ennakkotietopäätöksen hakemisen todennäköisyyttä 37,5 prosentin selityksasteella. Tämä on hivenen paremmin kuin malli 4, jonka selityksaste on 36,5 prosenttia.

Taulukko 6. Logistisen regressiomallin tulokset ($N = 108$).

Muuttuja	Odotettu kertoimen etumerkki	Malli 4			Malli 5		
		Kerroin	p -arvo.	$Exp(B)$	Kerroin	p -arvo.	$Exp(B)$
Constant		-10,338	0,000	0,000	-10,802	0,000	0,000
ln(SIZE)	+	0,709	0,000**	2,031			
PROF	?	0,003	0,606	1,003	0,003	0,584	1,003
CON	+	-0,175	0,772	0,839	-0,390	0,527	0,677
TAX	+	0,140	0,049*	1,150	0,121	0,082	1,129
ln(NAS)	?				0,752	0,000**	2,122
LIQ	+	0,011	0,891	1,011	0,018	0,813	1,019
LEV	+	-0,002	0,874	0,998	0,011	0,386	1,011
Nagelkerke		0,365			0,375		

Merkitsevä * kun $p < 0,05$, erittäin merkitsevä** kun $p < 0,01$

Regressioanalyysin p -arvojen perusteella regressiomallin muuttujista saa mallissa 4 tilastollisesti erittäin merkitsevän arvon muuttuja $ln(SIZE)$ ja merkitsevän arvon muuttuja TAX (taulukko 6). Kun taas mallissa 5 saa muuttuja $ln(NAS)$ erittäin merkitsevän tilastollisen arvon ja muuttuja TAX on lähellä merkitsevyyttä. Muuttujien kertoimien etumerkit ovat odotetun mukaisia muuttujilla $ln(SIZE)$, TAX

ja *LIQ* mallissa 4. Vastaavasti mallissa 5 saavat muuttujat *TAX*, *ln(NAS)* ja *LIQ* positiivisen etumerkin. Muuttujat *CON* ja *LEV* saavat odotusten vastaisen miinusmerkkisen etumerkin mallissa 4. Tästä poikkeavasti mallissa 5 vain *CON* saa miinusmerkkisen arvon ja muuttujan *LEV* etumerkki on positiivinen odotusten mukaisesti. Muuttujan *PROF* odotettua kertoimen etumerkkiä kuvattiin kysymysmerkillä ja se sai positiivisen etumerkin kummassakin tapauksessa.

Taulukossa 7 esitetään logistisen regressiomallin tulokset herkkyysanalyysin muuttujille. Mallissa 4 saa muuttuja *ln(SIZE)* tilastollisesti erittäin merkitsevän arvon ja muuttuja *SPROF* merkitsevän arvon. Mallissa 5 saa samoin muuttuja *SPROF* merkitsevän arvon ja muuttuja *ln(NAS)* erittäin merkitsevän arvon. Herkkyysanalyysin muuttujien etumerkit ovat odotetun kaltaisia, paitsi muuttujien *CON* ja *SLEV* osalta, jotka ovat negatiivisia. Muuttujan *SPROF* odotettua kertoimen etumerkkiä kuvattiin kysymysmerkillä ja se sai positiivisen etumerkin kummassakin tapauksessa. Lisäksi muuttujan *ln(NAS)* kertoimen etumerkki muodostui positiiviseksi.

Taulukko 7. Herkkyysanalyysin tulokset (N=108).

Muuttuja	Odotettu kertoimen etumerkki	Malli 4			Malli 5		
		Kerroin	p-arvo.	Exp(B)	Kerroin	p-arvo.	Exp(B)
Constant		-10,910	0,000	0,000	-9,942	0,000	0,000
ln(SIZE)	+	0,728	0,000**	2,070			
SPROF	?	0,034	0,041*	1,035	0,032	0,045*	1,033
CON	+	-0,266	0,668	0,766	-0,471	0,458	0,624
TAX	+	0,072	0,351	1,074	0,054	0,477	1,055
ln(NAS)	?				0,757	0,000**	2,133
SLIQ	+	0,003	0,972	1,003	0,021	0,815	1,022
SLEV	-	0,001	0,928	1,001	-0,011	0,383	0,989
Nagelkerke		0,405			0,409		

Merkitsevä * kun $p < 0,05$, erittäin merkitsevä** kun $p < 0,01$

Nagelkerken selityksasteen perusteella malli 5 selittää ennakkotietopäätöksen hakemisen todennäköisyyttä hivenen paremmin kuin malli 4. Lisäksi voidaan todeta herkkyysanalyysin muuttujia sisältävän regressiomallin selittävän tutkittavaa asiaa paremmin kuin aiempi regressiomalli.

5.4 Regressioanalyysin tulokset transformoidulla aineistolla

Tilinpäätösaineistosta lasketut tunnusluvut eivät yleensä noudata normaalijakaumaa, mikä aiheuttaa vaikeuksia tilastollisissa malleissa. Poikkeamat normaalijakaumasta voivat aiheutua esimerkiksi äärihavainnoista tai epäproportiaalisuudesta. Yleisesti käytettyjä keinoja poikkeavien havaintojen kontrollointiin on joko poistaa ne tai muuttaa niiden arvoa lähimmäs seuraavaksi pienintä havaintoarvoa. Myös logaritimuunnokset tai neliöjuurimuunnokset ovat usein käytettyjä keinoja äärihavaintojen vaikutusten pienentämiseen. Tunnuslukujen ollessa kyseessä äärihavaintojen olemassaololle on kuitenkin yleensä perusteltu syy ja äärihavainnon käsittelyllä voi olla oma vaikutuksensa tuloksiin. (Kallunki & Kytönen 2002: 174).

Tilinpäätösaineistosta laskettavia tunnuslukujen kontrolloituun muuttamiseen voidaan käyttää järjestyslukutransformaatiota, erityisesti kun on kyse poikkeamasta normaalijakaumassa, äärihavainnoista ja negatiivista havainnoista. Järjestyslukutransformointi on myös erityisen käyttökelpoinen, jos regressiomalli edellyttää muuttujilta normaalijakauman noudattamista (Kane & Meade 1998).

Taulukossa 8 esitetään regressioanalyysin tulokset järjestyslukutransformoidusta aineistosta. Transformoinnissa aineisto järjestettiin nollan ja yhden välille (Kane & Meade 1998: 62). Aineisto noudattelee normaalijakaumaa muutoin paitsi muuttujan *RTAX* osalta. Muuttujien *RlnSIZE*, *RLIQ* ja *RLEV* etumerkit ovat positiivisia, kuten odotettiin. Muuttujien *CON* ja *TAX* etumerkit ovat negatiivisia, päinvastaisia kuin odotettiin. Muuttujien *RPROF* ja *Rln(NAS)* etumerkit muotoutuivat positiivisiksi. Tilastollisesti erittäin merkittävän arvon saa muuttuja *Rln(SIZE)* mallissa 4 ja vastaavasti mallissa 5 saa muuttuja *Rln(NAS)* erittäin merkitsevän arvon.

Kun tarkastellaan Nagelkerken selitystasetta, voidaan todeta tilanteen olevan vastakkainen verrattuna aiempiin. Sillä malli 4 selittää ennakkotietopäätöksen hakemisen todennäköisyyttä paremmin kuin malli 5. Selitystase jää kuitenkin 30,1 prosenttiin, joka on matalampi kuin aiemmissa.

Taulukko 8. Tulokset transformoidulla aineistolla (N=108).

Muuttuja	Odotettu kertoimen etumerkki	Malli 4			Malli 5		
		Kerroin	p-arvo.	Exp(B)	Kerroin	p-arvo.	Exp(B)
Constant		-0,573	0,605	0,564	-1,440	0,228	0,237
Rln(SIZE)	+	3,999	0,000**	54,541			
RPROF	?	0,577	0,496	1,781	0,508	0,541	1,663
CON	+	-0,396	0,514	0,673	-0,434	0,479	0,648
RTAX	+	-0,902	0,312	0,406	-0,860	0,327	0,423
Rln(NAS)	?				4,052	0,000**	57,524
RLIQ	+	-0,138	0,886	0,871	-0,092	0,925	0,912
RLEV	+	-2,261	0,041*	0,104	-0,573	0,599	0,564
Nagelkerke		0,301			0,295		

Merkitsevä * kun $p < 0,05$, erittäin merkitsevä** kun $p < 0,01$

Taulukossa 9 esitetään herkkyysanalyysin tulokset järjestyslukutransformoidulla aineistolla. Mallissa 4 saavat muuttajat $Rln(SIZE)$ ja $RSPROF$ tilastollisesti erittäin merkitsevän arvon sekä $RTAX$ tilastollisesti merkitsevän arvon. Vastaavasti mallissa 5 saavat muuttajat $RSPROF$ ja $Rln(NAS)$ erittäin merkitsevän arvon sekä muuttuja $RTAX$ tilastollisesti merkitsevän arvon. Muuttujien etumerkkien osalta $Rln(SIZE)$ ja $RSLIQ$ ovat odotetusti positiivisia. Myös muuttuja $RSLEV$ on positiivinen, vaikka sen etumerkiksi odotettiin negatiivista. Muuttujat CON ja $RTAX$ saavat negatiivisen etumerkin. Muuttujat $RSPROF$ ja $Rln(NAS)$ saavat positiivisen etumerkin.

Taulukko 9. Herkkyysanalyysin tulokset (N=108).

Muuttuja	Odotettu kertoimen etumerkki	Malli 4			Malli 5		
		Kerroin	p-arvo.	Exp(B)	Kerroin	p-arvo.	Exp(B)
Constant		-3,491	0,000	0,030	-2,560	0,000	0,077
Rln(SIZE)	+	4,249	0,000**	70,026			
RSPROF	?	3,328	0,003**	27,889	3,063	0,004**	21,392
CON	+	-0,520	0,407	0,595	-0,515	0,414	0,597
RTAX	+	-2,511	0,025*	0,081	-2,280	0,033*	0,102
Rln(NAS)	?				4,157	0,000**	63,850
RSLIQ	+	0,305	0,772	1,356	0,424	0,688	1,528
RSLEV	-	1,856	0,114	6,399	0,021	0,986	1,021
Nagelkerke		0,400			0,382		

Merkitsevä * kun $p < 0,05$, erittäin merkitsevä** kun $p < 0,01$

Nagelkerken selitysastetta tarkasteltaessa voidaan todeta selitysasteen olevan tässäkin vastakkainen verrattuna transformoimattomiin. Sillä malli 4 selittää

tutkittavan asian paremmin kuin malli 5. Mallin 4 selitysaste on 40,0 prosenttia ja se tuottaa korkeimman selitysasteen transformoidusta aineistosta.

Tarkasteltaessa esitettyjä regressionanalyysijä voidaan todeta transformoidusta aineistosta lasketun herkkyysanalyysin antavan parhaimman tuloksen. Transformoitu aineisto noudattaa parhaiten normaalijakaumaa ja herkkyysanalyysissä löytyy tilastollisesti erittäin merkitseviä ja merkitseviä muuttujia. Lisäksi kun tarkastellaan malleja 4 ja 5, voidaan todeta etumerkkien, merkittävyyksien ja selitysasteen perusteella mallin 4 olevan hivenen parempi kuin malli 5.

5.5 Mallin luokittelukyky

Taulukot 10 ja 11 näyttävät kuinka hyvin mallit luokittelevat hakemukset hakemattomiin ja hakeneisiin. Taulukko 10 erittelee mallin 4 luokittelukyvyn ja taulukko 11 mallin 5 luokittelukyvyn. Mallissa 4 on poistettu muuttuja $\ln(NAS)$ ja mallissa 5 muuttuja $\ln(SIZE)$.

Taulukko 10. Mallin 4 luokittelukyky.

	Regressio- malli	Herkkyys- analyysi	Regressiomalli transformoitu	Herkkyysanalyysi transformoitu
Ei hakemusta	66,7	72,2	70,4	75,9
On hakemus	72,2	75,9	74,1	72,2
Yhteensä	69,4	74,1	72,2	74,1

Taulukko 11. Mallin 5 luokittelukyky.

	Regressio- malli	Herkkyys- analyysi	Regressiomalli transformoitu	Herkkyysanalyysi transformoitu
Ei hakemusta	64,8	70,4	72,2	74,1
On hakemus	75,9	68,5	66,7	74,1
Yhteensä	70,4	69,4	69,4	74,1

Suurimman luokittelukyvyn tuottaa molemmissa malleissa herkkyysanalyysi transformoidulla aineistolla. Luokittelu jakaa havainnot kohtalaisen tasaisesti jokaisessa vaihtoehdossa ennakkotietoa hakemattomiin ja hakeneisiin. Mutta kaikkein tasaisimman aineisto jakautuu mallissa 5 ja siinä herkkyysanalyysissä transformoidusta aineistosta (taulukko 11). Transformoitu aineisto noudattelee parhaiten normaalijakaumaa, joten myös tämän vuoksi tätä mallia voidaan pitää luotettavimpana tarkasteltaessa luokittelevuutta.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Verotussäännöksiin ja niiden tulkintaan liittyy epävarmuutta, jonka vähentämiseksi yhtiöt voivat ostaa verokonsultointia ja käyttää ennakkotietomenettelyä. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, onko tuloverotuksen ennakkotietoa hakevilla yhtiöillä yhteisiä tunnistettavia taloudellisia ominaisuuksia ja millainen yhteys näillä on ennakkotietojen hakemisessa. Tutkimus pyrki vastaamaan kysymykseen: vaikuttavatko tietyt yritysominaisuudet todennäköisyyteen hakea tuloverotuksen ennakkotietoa. Tutkimuksessa oletettiin, että ennakkotietojen hakeminen on osa yrityksen verosuunnittelua. Tutkimusongelmasta ei ole vastaavia aikaisempia tutkimuksia, joten tutkimuksen tulosten voidaan olettaa sisältävän uutuusarvoa. Tutkimusta voidaan hyödyntää määrittettäessä veroneuvontapalveluiden kysyntätekiäjiä.

Tulosten mukaan merkitseviksi ja ennakkotiedon hakemisen todennäköisyyttä lisääviksi yritysominaisuuksiksi nousivat koko, nettovarallisuus ja verot. Näiden ominaisuuksien lisäksi myös kannattavuus nousi herkkyyksanalyysissä hakemisen todennäköisyyttä lisääväksi merkitseväksi ominaisuudeksi. Tulosten perusteella näyttäisi siltä, että suurempi taseen loppusumma, nettovarallisuus tai liiketulosprosentti lisää todennäköisyyttä hakea ennakkotietopäätöstä. Hakemisen todennäköisyyttä lisää myös yrityksen maksamien välittömien verojen pieni osuus liikevaihdosta. Ennakkotietopäätöstä haetaan strategisissa yritysjärjestelytilanteissa ja osakkaan veronalaiseen etuun liittyvissä tulkinnallisissa kysymyksissä.

Tutkimus tehtiin Pohjois-Suomen yritysverotoimiston alueen ennakkotietopäätöstä hakeneista osakeyhtiöistä ja satunnaisotannalla poimituista osakeyhtiöstä. Tutkittuun aineistoon kuului 108 yritystä ja aineisto on vuosilta 2008 - 2009. Aineisto on kooltaan pieni ja alueellisesti rajautunut, mistä aiheutuu tutkimuksen tulosten yleistettävyyteen rajoitteita. Tutkimuksessa tehtiin logistinen regressioanalyysi ja herkkyyksanalyysi.

Tutkimuksen tulokset tukevat väitettä siitä, että yhtiön koolla tai nettovarallisuudella on yhteys ennakkotiedon hakemiseen. Tulosten mukaan taseen loppusummalla on positiivinen yhteys ennakkotietojen kysynnän todennäköisyyteen. Tämä tukee

väitettä, että suurilla yhtiöillä on moninaisempia verotukseen liittyviä mahdollisuuksia käyttää ennakkotietomenettelyä verosuunnittelun tukena. Nettovarallisuuden yhteydestä ennakkotietojen kysyntään ei ollut selkeää näkemystä aikaisemmista empiirisistä tuloksista. Tutkimuksessa todettiin kuitenkin myös nettovarallisuudella olevan positiivinen yhteys todennäköisyyteen hakea ennakkotietopäätöstä. Tulosten perusteella voidaan olettaa suuren nettovarallisuuden motivoivan verosuunnitteluun ja sitä kautta myös ennakkotiedon hakemiseen.

Koon ja nettovarallisuuden lisäksi tilastollisesti erittäin merkitseväksi tekijäksi nousi herkkyysanalyysissä kannattavuutta kuvaava liiketulosprosentti. Kuitenkaan regressioanalyysissä kannattavuutta kuvaava oman pääoman tuotto prosentti ei noussut merkitseväksi tekijäksi. Liiketulosprosentti ei huomioi liiketoimintaan sijoitetun pääoman määrää, mutta se kertoo kuinka paljon varsinaisen liiketoiminnan tuotoista on jäljellä ennen rahoituseriä ja veroja. Kannattavuuden yhteydestä ennakkotietojen kysyntään ei ollut selkeää näkemystä aikaisempien empiiristen tulosten perusteella. Tutkimuksessa sillä todettiin olevan positiivinen yhteys ennakkotietojen kysynnän todennäköisyyteen. Tulosten mukaan voidaan todeta, että mitä suurempi liiketulosprosentti yhtiöllä on, sen todennäköisemmin se hakee ennakkotietoa. Tutkimuksen tulokset tukevat väitettä, että ennakkotietoa hakeneet yhtiöt ovat käyttäneet verosuunnittelua ja sillä on yhteys korkeampaan kannattavuuteen.

Tulosten mukaan veroilla on myös tilastollista merkitystä ennakkotietojen hakemisessa. Verojen määrä nousi merkittäväksi tekijäksi herkkyysanalyysissä ja veroilla todetaan olevan negatiivinen yhteys ennakkotietojen hakemiseen, toisin kuin odotettiin. Tutkimuksessa asetettu positiivinen yhteys perustui väitteeseen, että verojen taktinen suunnittelu olisi käyty loppuun ja verojen suuri määrä on positiivisessa yhteydessä ennakkotiedon hakemiseen. Tulosten mukaan voidaan todeta, että mitä enemmän yhtiö maksaa välittömiä veroja suhteessa liikevaihtoon, sen epätodennäköisemmin yhtiö hakee ennakkotietoja. Toisin sanoen mitä vähemmän yhtiö maksaa välittömiä veroja suhteessa liikevaihtoon, sen todennäköisemmin se hakee ennakkotietoa. Tuloksista johtuen näyttäisi siltä, että ennakkotietoa hakeneilla on edelleen käytettävissä taktisia verosuunnittelukeinoja ja tämä näkyy pienempänä suhteellisena verojen määränä.

Tutkimuksessa löydetty yhteiset tekijät olivat tilastollisesti merkittäviä ja samansuuntaisia aikaisempien tutkimustulosten kanssa. Cobbin (2002) sekä Sharman ja Sidhun (2001) mukaan koko on merkittävä ja positiivinen tekijä myös tilintarkastuksen oheispalveluiden määräytymisessä. Beck *et al.* (1996) ovat todenneet veroneuvonnan liittyvän yhtiön tavoitetuloksen saavuttamiseen ja sijoitukseen liittyvän veroriskin hallintaan. Heidän mukaansa veroneuvonnan kohteena olevan veroriskille alttiina olevan pääoman määrän suuruus ja veroneuvonnan käyttö ovat yhteydessä alhaisempiin raportoituviin verotettaviin tuloihin ja veroihin. Tutkimuksen tulosten samansuuntaisuus aiempien tutkimusten kanssa lisää osaltaan tämän tutkimuksen luotettavuutta. On kuitenkin muistettava, että havaintoaineiston pienenä ja alueellisuutta aiheuttaa tulosten yleistettävyyteen rajoitteita. Lisäksi tutkimusongelman asettelu oli uusi. Menetelmällisesti tutkimusta voisi kehittää edelleen esimerkiksi käyttämällä ennakkotietoa hakeneiden ja kontrolliryhmän eroavaisuuksia paremmin huomioivaa menetelmää. Tällainen olisi esimerkiksi propensity score -menetelmä, joka vertaistaa ennakkotietopäätöstä hakeneet ja kontrolliryhmän harhattomammin (Rosenbaum & Rubin 1983). Mahdollisena jatkotutkimuksena esitetään tutkimusta isommalla otoksella sekä välittömien verojen ja nettovarallisuuden osuuden tarkempaa tutkimista. Myös sijoitetun vapaan pääoman tutkiminen tässä yhteydessä voisi olla uusia näkökulmia avaava.

LÄHTEET

Andersson A, Ikkala J & Penttilä S (2009) Elinkeinoverolain Kommentaari (12. uudistettu painos). Helsinki, Talentum.

Antle R, Gordon E, Narayanamoorthy G & Zhou L (2006) The joint determination of audit fees, non-audit fees, and abnormal accruals. *Review of Quantitative Finance and Accounting* 27 (3): 235-266.

Barkess L & Simnett R (1994) The provision of other services by auditors: independence and pricing issues. *Accounting and Business Research* 24(94): 99-108.

Beck P, Davis JS & Jung W (1996) Tax advise and reporting under uncertainty: Theory and experimental evidence. *Contemporary Accounting Research* 13(1): 49-80.

Cho I & Kreps D (1987) Signaling games and stable equilibria. *The Quarterly Journal of Economics* 102(2): 179-220.

Cobbin PE (2002) International dimensions of the audit fee determinants literature. *International Journal of Auditing* 6: 53-77.

Elgood T, Paroissien I & Quimby L (2005) Managing global risk for multinationals. *Journal of International Taxation* 16(5): 22-27.

Firth M (1997) The provision of nonaudit services by accounting firms to their audit clients. *Contemporary Accounting Research* 14(2): 1-21.

Foster G (1986) *Financial Statement Analysis*. Second edition. Prentice-Hall.

Francis J (2006) Are auditors compromised by nonaudit services? Assessing the evidence. *Contemporary Accounting Research* 23(3): 747-760.

Geiger, MA & Rama DV (2003) Audit fees, non-audit fees and auditor reporting on stressed companies. *A Journal of Practice and Theory* 22(2): 53–69.

Haaramo V & Rätty P (2009) *Kansainvälinen Tilinpäätöskäytäntö – IFRSraportointi* (3. uudistettu painos). Juva, WS Bookwell Oy.

Hanlon M, Gopka VK & Mills LF (2012) Audit fees and book-tax differences. *American Accounting Association* 34(1): 55-86.

Hoffman WH (1961) The theory of tax planning. *The Accounting Review* 36(2): 274-281.

Immonen R (2011) *Yritysjärjestelyt*. 5. uudistettu painos. Hämeenlinna, Talentum.

Immonen R (2012) Varojen arvostaminen yritysjärjestelyissä ja vaikutukset omaan pääomaan sekä varojen jakamiseen. *Verotus* 2012 (3): 236-248.

Jensen MC (1986) Agency costs of free cash flow, corporate finance, and takeovers. *American Economic Review* 76(2): 323-330.

Jensen M & Meckling WH (1976) Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics* 3(4): 305-360.

Järvenoja M (2007) *Yritysjärjestelyjen Verotus*. 2. painos. Juva, WS Bookwell Oy.

Kallunki J & Kytönen E (2002) *Uusi Tilinpäätösanalyysi*. 3. uudistettu painos. Talentum Media Oy.

Kallunki J & Niemelä J (2012) *Osakkeen Arvonmääritys. Onnistunut Sijoituspäätös*. Liettua, Balto print.

Kane G & Meade N (1998) Ratio analysis using Rank transformation. *Review of Quantitative Finance And Accounting* 10(1): 59-74.

Knuutinen R (2012) Verosuunnittelua vai Veron Kiertämistä. Helsinki, Sanoma Pro Oy.

KPMG (2005) Elinkeinoverotus 2005. Helsinki, Edita Prima Oy.

Lanne J, Niskanen J & Viikari J (1997) Onko tuloksenjärjestely eettinen kysymys. Tilintarkastus – Revision 1: 27-32.

Leppiniemi J (2009) Rahoitus. Helsinki. WSOY.

Leppiniemi J & Leppiniemi R (2006) Tilinpäätöksen Tulkinta. 4. uudistettu painos. Juva, WS Bookwell Oy.

Leppiniemi J & Walden R (2009) Tilinpäätös ja Verosuunnittelu. 10. uudistettu painos. Juva, WS Bookwell Oy.

Leppiniemi J & Walden R (2010) Tilinpäätös ja Verosuunnittelu. 11. uudistettu painos. Juva, WS Bookwell Oy.

Mattila PK (2012) Verotus palautettaessa yrityksen omaa pääomaa. Tilinpäätös- ja Veropäivä Rovaniemi 15.11.2012. Lapin kauppakamari.

Mulligan E (2008) Tax planning in practice: A field study of US multinational corporations. Warwick Business School, University of Warwick.

Myrsky M (2007) Ennakkotieto- ja ennakkoratkaisumenettelystä verosuunnittelun apukeinona. Defensor Legis 88(5): 733-742.

Myrsky M & Linnakangas E (2007) Verotusmenettely ja Muutoksenhaku. 5. uudistettu painos. Jyväskylä, Talentum Media Oy.

Mäntysaari P (1998) Tilintarkastajan riippumattomuus ja konsultointi. Defensor Legis 79 (5): 760-788.

Mätäsaho J (2013) Sähköpostihaastattelu 22.5.2013. Pohjois-Suomen yritysveroimisto, Oulu.

Niskanen J & Niskanen M (2003) Tilinpäätösanalyysi. Helsinki, Edita.

Palmrose ZV (1986) The effect of nonaudit services on the pricing of audit services: Further evidence. *Journal of Accounting Research* 24(2): 405-411.

Patel A, Varma VS & Prasad P (2009) Provision of non-audit services, low balling, audit tenure and auditor type. *ICFAI Journal of Audit Practice* 6(1): 62-70.

Pykönen E (2011) Yritysjärjestelyjä, pääomasijoitustoimintaa, rahoitusjärjestelyjen verokysymyksiä – Konserniverokeskuksen ennakkotiedoista vuonna 2010. *Verotus* 2011(4): 399-408.

Rajamäki A (2009) Konserniverokeskuksen ennakkotiedoista vuonna 2008. *Verotus* 59(3): 273 – 282.

Ranta-aho A (2007) Ennakkotietojen sitovuudesta tuloverotuksessa. *Verotus* 57(2): 149-157.

Riistama V (1997) Tilintarkastuksen Teoria ja Käytäntö. Porvoo, WSOY.

Riistama V (2007) Tiesitkö tämän tilintarkastuksesta? Osa VIII: Tilintarkastaja neuvonantajana ja konsulttina. *Tilintarkastus – Revision* 2: 41-45.

Rosenbaum P & Rubin D (1983) The central role of the propensity score in observational studies for causal effects. *Biometrika* 70(1): 41-55.

Saarikivi M (2000) Osakeyhtiön Tilintarkastajan Riippumattomuus. Porvoo, WSOY.

Scott WR (2009) *Financial Accounting Theory*. Fifth edition. Toronto, Pearson Prentice Hall.

Seppälä P (2012) Tilinpäätösvaiheen poisto- ja konsernisuunnitteluun liittyviä kysymyksiä. Verotus 2012 (1): 61-71.

Sharma DS & Sidhu J (2001) Professionalism vs. commercialism: the association between nonaudit services (NAS) and audit Independence. Journal of Business Finance & Accounting 28(5- 6): 595–629.

Simunic DA (1984) Auditing, consulting, and auditor independence. Journal of Accounting Research 22: 679-702.

Scholes M & Wolfson M (1992) Taxes and Business Strategy: A Planning Approach. New Jersey, Prentice Hall.

Sääski Keskitalo W (2012) Osakeyhtiön Verovapaat Osakeluovutukset. Helsinki, Oy Nord Print Ab.

Tomperi S (2005) Yritysverotus ja Tilinpäätössuunnittelu. WSOY.

Torkkel T (2007) Verosuunnittelun ajankohtaiset kysymykset. Vero-opintopäivät Helsinki 29. – 30.10.2007. Verotus: 37-66.

Verohallinto (2007) Uuden osakeyhtiölain vaikutuksia verotukseen. Verohallinnon ohje Dnro 206/345/2007, 8.3.2007.

<http://www.vero.fi/fi->

[FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Osakkeet_osingot_ ja_ peitelty_osingonja_ko/Uuden_osakeyhtiolain_vaiikutuksia_verotuk\(10065\)](#). Viitattu 13.1.2013

Verohallinto (2008) Henkilöverotuksen Käsikirja 2008. Verohallituksen julkaisu 43.08. Edita Prima Oy.

Verohallinto (2009) Ennakkotieto-, ennakkoratkaisu- ja poikkeuslupahakemuksen tekeminen ja käsittely. Verohallinnon ohje Dnro 1008/345/2009, 15.10.2009.

<http://www.vero.fi/fi->

[FI/Syventavat veroohjeet/Elinkeinoverotus/Ennakkotieto ennakkoratkaisu ja poikkeus\(9932\)](#). Viitattu 13.1.2013.

Verohallinto (2013) Muutoksia hakemusasioissa -tiedote.

<http://vero.fi/fi->

[FI/Tietoa Verohallinnosta/Tiedotteet/Muutoksia hakemusasioissa\(25900\)](#). Viitattu 6.3.2013

Vieru M & Schadewitz H (2010) Impact of IFRS transition on audit and non-audit fees: evidence from small and medium-sized listed companies in Finland. *Liiketaloudellinen aikakauskirja* 59(1): 11-41.

Virtanen A (2002) Laskentatoimi ja moraali – Laskenta-ammattilaisen käsityksiä hyvästä kirjanpitolavasta, hyväksyttävästä verosuunnittelusta ja hyvästä tilintarkastustavasta. Jyväskylän yliopisto.

Whisenant S, Sankaraguruswamy S & Raghunandan K (2003) Evidence on the joint determination of audit and non-audit fees. *Journal of Accounting Research* 41: 721-744.

Zwiebel J (1996) Dynamic capital structure under managerial entrenchment. *The American Economic Review* 86(5): 1197-1215.

Yritystutkimusneuvottelukunta (2009) Yritystutkimuksen Tilinpäätösanalyysi. Helsinki, Gaudeamus Kirja.